

FORSKRIFT OM UTVALGTE NATURTYPER

1 FORSLAG

Miljøverndepartementet (MD) legger med dette fram forslag til forskrift om utvalgte naturtyper.

Naturtyper som foreslås som utvalgte naturtyper og deres geografiske utbredelsesområde:

Slåttemark (alle landets fylker)

Slåttemyr (Finnmark, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Oppland, Hedmark, Oslo og Akershus)

Hule eiker (Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud, Oslo, Akershus og Østfold)

Kalklindeskog (Telemark, Vestfold, Oppland, Oslo og Akershus)

Kalksjøer (Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Hordaland, Rogaland, Telemark, Vestfold, Buskerud, Oppland, Hedmark, Oslo, Akershus og Østfold)

En oversikt over kommuner der disse naturtypene er kjent ligger på Direktoratet for naturforvaltningens hjemmesider.

Norge har som mål å stanse tap av naturmangfold, jf. Prop. 1 S (2009) – 2010) og St.meld. nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. I den politiske plattformen for regjeringen (Soria Moria II) heter det at regjeringen vil sikre at de mest truede naturtyper får status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven.

På global basis er det påvist at arter har dødd ut i stadig høyere tempo i løpet av de siste tiårene, og utryddelsen av arter anses som en av de viktigste og største miljøtrusler verden står overfor. Den viktigste årsaken til tap av arter og bestander antas å være endringer i naturtyper og leveområder for planter og dyr som følge av inngrep, arealbruk og innføring av nye driftsformer.

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Naturmangfoldloven § 52 åpner for at det kan fastsettes forskrift som gir naturtyper status som utvalgte naturtyper. Forskriften som tilrås er utformet med tanke på at naturtypene skal tas vare på for fremtiden gjennom bærekraftig bruk, jf. naturmangfoldloven §§ 1 og 4. I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 - 12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal fremgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Forvaltningsmålet i § 4 trekkes også inn i skjønnsutøvingen. I naturmangfoldloven § 4 er målet for naturtyper at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det arts- og artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. De nevnte bestemmelser i naturmangfoldloven skal således inngå som en integrert del i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter naturmangfoldloven § 52.

1.2 Mål, kriterier og prosess for utvalgte naturtyper og prioriterte arter

1.2.1 Mål

Utvalgte naturtyper og prioriterte arter er virkemidler som skal bidra til å nå målet i Politisk plattform for flertallsregjeringen (Soria Moria II) der det står at *"Regjeringen vil bruke naturmangfoldloven aktivt for å redusere antall truede arter på gjeldende rødliste og sikre at de mest truede naturtyper får status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven."*

I naturmangfoldloven er det vedtatt forvaltningsmål for naturtyper og arter i §§ 4 og 5. Forvaltningsmålet for naturtyper er at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde, mens forvaltningsmålet for arter er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Utvalgte naturtyper og prioriterte arter er to sentrale virkemidler for å nå disse forvaltningsmålene.

Det vises videre til Innstilling nr. 100 (2008-2009) der *"Komiteen ser bestemmelsene om prioriterte arter som ei vidareføring og modernisering av naturvernlova sine bestemmelser om artsvern. Det vert lagt opp til at reglene om prioriterte arter skal være dynamisk og at arter og artene sitt leveområde ses i samanheng."*

Komiteen peikar på at vern mot uttak av ein trua art åleine, i mange tilfeller ikkje vil vere tilstrekkelig for å ta vare på arten. For mange arter vil det vere viktig å sikre levestadar som dei er avhengig av. Til sjuande og sist er det førekomsten av eigna levestader for artene som er avgjerande for om dei overlever i norsk natur. Komiteen er derfor nøgd med at lovforslaget opnar for at det skal kunne gjevast reglar om beskyttelse av visse typar økologiske funksjonsområde av mindre omfang, og at det skal kunne setjast krav om å klarlegge følgjene for arten, av planlagde inngrep i arten sitt funksjonsområde.

Komiteen ser på forslaget om egne lovregler om utvalde naturtyper som eit nytt og verdifullt verkemiddel i arbeidet med å ta vare på naturmangfaldet utanfor verneområda. Noreg får med disse reglene for første gang felles regler for berekraftig bruk som på en systematisk måte adresserer dei enkelte sektoranes ansvar for å ta vare på naturmangfald. Reglene om utvalde naturtyper kan brukast både der natur er trua av skadelige inngrep og der naturverdiane er trua av opphør av bruk. Utvalde naturtyper vil krevje at staten er tydeleg på at noe natur er viktigare enn anna natur. Når ordninga er innarbeida vil dette bidra til økt forutsigbarhet for mellom anna utbyggingsinteresser og offentlege myndigheiter.

Komiteen er også samd i at ordninga skal bygge på at styresmaktene brukar allereie eksisterande verkemiddel, slik at omsynet til dei utvalde naturtypene vert vektlagd tyngre enn det som elles ville vært tilfelle, og på ein betre og meir systematisk måte.”

I prop. S. nr. 1 (2010-2011) for Miljøverndepartementet framgår det at det er et nasjonalt mål at de mest truede naturtypene skal ha status som utvalgte naturtyper. Videre er det et nasjonalt mål at de mest truede artene som trenger aktive bevaringstiltak, skal ha status som prioriterte arter.

Det vises også til Innstilling 9 S (2010-11) der komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, skriver : ”Vi vil her spesielt trekke fram virkemidlene «prioriterte arter» og «utvalgte naturtyper», som økes med 10 mill. kroner. Flertallet støtter regjeringens forslag til satsinger for å følge opp naturmangfoldloven.”

Utvalgte naturtyper

Det er truet og sårbar natur som står sentralt når målet er å stanse tap av naturens mangfold, både internasjonalt og nasjonalt. Et regelverk som tar utgangspunkt i hvordan tilstanden i naturen er, er derfor en viktig oppfølging av internasjonale forpliktelser, bl.a. etter biomangfoldkonvensjonen, og av nasjonal politikk.

Reglene om utvalgte naturtyper skal ivareta hensynet til naturtyper som er truet eller som av andre grunner krever særskilte hensyn. Reglene er en oppfølging av St.meld. nr. 42 (2000 – 2001) Biologisk mangfold, der det bebudes en samordning av juridiske og økonomiske virkemidler for ivaretagelsen av særskilte naturverdier.

Ordningen med utvalgte naturtyper fyller behovet for en felles og tydeligere prioritering og målretting av virkemidlene mot de naturtypene som trenger det mest. Den har karakter av en statlig retningslinje for prioritering og samordning, som er rettet mot både statlige og kommunale myndigheter, samt private. Utvalgte naturtyper er regler om bærekraftig bruk, ikke vern.

Ordningen skal også fungere som et hjelpemiddel for å skaffe bedre oversikt over forekomster av naturtyper av vesentlig verdi for naturens mangfold, hvilke påvirkninger disse blir eller kan bli utsatt for, og hvordan utviklingen innen naturtypen er.

I motsetning til ved områdevern, overføres gjennom ordningen med utvalgte naturtyper ingen myndighet fra sektormyndighet til miljøvernmyndighet.

Når en naturtype er en utvalgt naturtype skal Fylkesmannen informere gjennom annonsering i lokalpressen e.l., og så langt som mulig, i samarbeid med kommunen, gjennom informasjon direkte til grunneiere som har kjente prioriterte arter, økologiske funksjonsområder og/eller utvalgte naturtyper på sin eiendom. Informasjon skal også gis i de tilfeller det dokumenteres nye forekomster av en prioritert art eller utvalgt naturtype. Det vises til Innst. O. nr. 100 (2008–2009): *“Komiteen vil derfor understreke at det må vere en føresetnad at styresmaktene orienterer berørte grunneigarar om at dei har en utvald naturtype på sin eigedom, og kva konkret areal bl.a. meldeplikta for skog- og jordbruksareal skal gjelde for, og at det er dette grunneigaren skal forhalde seg til. Det er etter komiteen si meining nødvendig for å få ordninga med utvalde naturtypar til å fungere, og at ordninga blir føreseielig for den enkelte grunneigar.”*

Offentlig skjøtsel av forekomster av utvalgte naturtyper kan kun skje etter avtale med berørte grunneiere og rettighetshavere. Det er etablert en egen tilskuddsordning for utvalgte naturtyper som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på.

Prioriterte arter

Reglene om prioriterte arter må ses i sammenheng med øvrige regler om artsforvaltning og de muligheter man har til å beskytte arters levesteder, vokseområder mv. Regler om prioriterte arter erstatter artsfredning i den nå opphevede naturvernloven. Bestemmelsen gir hjemmel for å kunne fatte positive vernetiltak for viltarter som tidligere var fredet gjennom fredningsprinsippet uten at det er fastsatt jakttid. Dette vil bidra til en mer ryddig og lik forvaltning av disse artene.

Regelverket om prioriterte arter vil ha en svært viktig og selvstendig betydning ved siden av et generelt forvaltningsprinsipp for høsting og annet uttak av arter. Både internasjonale forpliktelser og oversikter over artenes økologiske tilstand viser at noen arter trenger en ekstra sektorovergripende beskyttelse og at det er behov for å ha virkemidler som kan verne arter mot alle påvirkninger, og ikke bare direkte etterstrebelser. Det vises her bl.a. til Bernkonvensjonen (art. 5 og 6) og Bonnkonvensjonen (art. III og IV), som pålegger de stater som har sluttet seg til konvensjonene til å totalfredre enkelte arter mot høsting eller annet uttak. Slike forpliktelser er først og fremst basert på disse artenes økologiske tilstand, dvs. at det antas å være fare for artens overlevelse hvis det ikke settes inn frednings- eller bevaringsvedtak. I henhold til Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1 og Bonnkonvensjonen artikkel III nr. 5 kan det i visse særskilte tilfeller gjøres unntak fra forpliktelsene etter konvensjonene. Det er avgjørende med et sterkt og fleksibelt regelverk for prioriterte arter og deres økologiske funksjonsområder.

Reglene om prioriterte arter og områdevern er, i motsetning til de øvrige reglene i naturmangfoldloven, regler om strengt vern av arter og områder på tvers av sektorer. Reglene om prioriterte arter skal erstatte gjeldende regler i naturvernloven om fredning av enkeltarter. Slik beskyttelse vil ofte kreve strenge tiltak. Samtidig skal de ikke

iverksettes strengere enn det som er nødvendig for å ta vare på arten på kort og lang sikt. Vedtas det regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder for prioriterte arter, der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av funksjonsområdet, skal staten legge frem en handlingsplan for å sikre slike områder

Bestemmelsene i naturmangfoldloven § 23 om prioriterte arter i sjø vil være aktuelle å bruke overfor viltlevende marine ressurser i spesielle tilfeller. Med spesielle tilfeller menes situasjoner der en art er sjelden eller står i fare for å forsvinne. Også der det er behov for å beskytte arten på tvers av sektorer vil § 23 være aktuell. Ved vurderinger av om en art skal prioriteres er det viktig at vurderingene bygger på eksisterende kunnskapsgrunnlag, jf. naturmangfoldloven § 8. Videre skal det vurderes om det kan oppnås tilstrekkelig beskyttelse av arten gjennom de virkemidler sektorforvaltningen selv har til rådighet. I slike situasjoner er det viktig med tett samarbeid mellom fiskeri- og miljøforvaltningen. I de tilfeller det er behov for å beskytte en truet eller sårbar art og/eller iverksette et sektorovergripende vern etter § 23 skal dette skje i et nært samarbeid mellom miljømyndigheten og fiskeriforvaltningen.

Regulering av fiske og fangst i henhold til normale variasjoner av fiskebestander vil håndteres gjennom den ordinære ressursforvaltningen etter havressurslova. Det innebærer at i de tilfeller der bestandssituasjonen tilsier strenge reguleringstiltak eller forbud mot fiske, vil disse vurderingene gjøres innenfor rammene av havressurslova, i henhold til forvaltningsprinsippet. Enkelte høstbare marine arter har naturlig hovedutbredelse i Norge og kan forekomme i betydelige mengder. Slike arter vil normalt falle utenfor intensjonen med bestemmelsen i § 23, jf. formuleringen «i særlige tilfeller» i § 23 annet ledd.

Dersom en prioritering av arten som sådan ikke er tilstrekkelige for å bevare arten og dens genetiske mangfold, kan man gi regler om beskyttelse av visse typer «økologiske funksjonsområder» av mindre omfang. Bestemmelsen gjelder ikke i sjø. Forskriften kan gi regler om alle økologiske funksjonsområder av en viss type, eller angi at noen konkrete økologiske funksjonsområder anses som mer sentrale enn andre. I det siste tilfellet kan det imidlertid være aktuelt å bruke biotopvern isteden. Som «økologisk funksjonsområde» regnes særlig hiområder, myteområder, overnattingsområder, spill-, gyte- eller parringsområder, og yngle- eller oppvekstområder. Dersom det er behov for å etablere større økologiske funksjonsområder, f.eks. trekkveier og store beiteområder, er det ikke hjemmel for det, jf. begrepet «mindre omfang». I slike tilfeller vil bruk av plan- og bygningsloven eller områdevern være aktuelle virkemidler.

Regler om beskyttelse av økologiske funksjonsområder vil være bindende for private og vil kunne innebære begrensninger i deres rådighet over slike områder. Dette kan etter omstendighetene medføre at virksomhet eller ferdsel må ta hensyn til formålet med det økologiske funksjonsområdet. Eksempelvis kan det gis generelle regler for bærekraftig bruk som ivaretar de økologiske funksjonsområdene til arten, eller konkrete regler for pågående virksomhet dersom dette er nødvendig av hensyn til den prioriterte arten. Dette forutsetter imidlertid at reglene ikke medfører vesentlig vanskeliggjøring for

igangværende virksomhet i området. Et eksempel på hva reglene om økologiske funksjonsområder kan innebære, er at det fastsettes at ferdsel må unngås i visse perioder, f.eks. i hekke- eller ynglingstiden.

Når en art er en prioritert art skal Fylkesmannen informere gjennom annonsering i lokalpressen e.l., og så langt som mulig, i samarbeid med kommunen, gjennom informasjon direkte til grunneiere som har kjente prioriterte arter og økologiske funksjonsområder på sin eiendom. Informasjon skal også gis i de tilfeller det dokumenteres nye forekomster av en prioritert art. Det vises til Innst. O. nr. 100 (2008–2009): *”Komiteen vil støtte Regjeringa i at styresmaktene skal orientere dei grunneigarar som har prioriterte arter etter forskrift på sin eigedom om kva konkrete område som vert omfatta av eventuelle reglar om beskyttelse av økologiske funksjonsområde, og at det er denne informasjonen grunneigaren skal forholde seg til. Dette er etter komiteen si meining nødvendig for å få ordninga med prioriterte arter til å fungere, og at ordninga vert føreseieleg for den enkelte grunneigar”*

Skjøtsel av økologiske funksjonsområder for prioriterte arter kan gjennomføres av forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten har inngått avtale med, fortrinnsvis grunneier, i samsvar med naturmangfoldloven § 47, jf. § 24, annet ledd, for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er nødvendig for å sikre bevaring av arten. Bestemmelsen gir ikke hjemmel for å pålegge grunneieren, rettighetshaveren eller andre å gjennomføre en bestemt skjøtsel eller bruk av området. Det er etablert en egen tilskuddsordning for prioriterte arter og deres økologiske funksjonsområder som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på.

Kriterier

Kriteriene for å velge utvalgte naturtyper og prioriterte arter er i stor grad felles og følger av §§ 23 og 52.

Det er tre hovedkriterier for utvelgelse og prioritering. Det første er om naturtypen eller arten er i strid med forvaltningsmålene i §§ 4 og 5, det vil si om de er truet. Dersom en naturtype eller art har en slik tilstand bør det normalt settes inn tiltak utover det som følger av den alminnelige areal- og artsforvaltning, og ressursforvaltningen i marine områder. Normalt bør imidlertid avviket være ganske klart før en naturtype velges ut eller en art prioriteres.

Avviket bør ses i sammenheng med både bestandssituasjonen og bestandsutviklingen. Dette innebærer at arter som har status som truet (CR, EN og VU)¹ på Norsk rødliste for arter 2010 er kandidater for prioritering. Om arter på Norsk rødliste for arter 2010 skal bli en prioritert art må vurderes konkret basert bl.a. på trusselbildet, at det er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, vektlegging av andre samfunnshensyn, tilgjengelighet av stedfestet informasjon og om andre virkemidler anses mer effektive eller hensiktsmessige for å beskytte arten.

¹ CR, EN og VU er betegnelsen på de kategoriene på Norsk Rødliste for arter 2010 som til sammen regnes som truet.

Når det gjelder tilstand og utvikling for naturtyper siktes det både til den kvantitative utbredelsen, det vil si antallet forekomster og deres omfang, samt kvaliteten i forekomstene.

Det andre kriteriet for utvelgelse og prioritering er om naturtypen eller arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge.

Inn under dette kriteriet faller både arter som bare finnes i Norge (endemiske arter) og arter som i all hovedsak forekommer i Norge. Med arter som i all hovedsak forekommer i Norge mener vi de såkalte ansvarsartene. Ansvarsarter er arter hvor 25 prosent eller mer av den europeiske utbredelsen er i Norge.

For naturtyper omfatter dette kriteriet naturtyper som bare finnes i Norge (endemiske naturtyper), men også naturtyper som i all hovedsak forekommer i Norge. Hva som er en endemisk naturtype, avhenger av hvordan man definerer og avgrenser naturtyper. Naturtypen må være vesensforskjellig fra naturtyper i andre land for å kunne betegnes som endemisk, eller for å omfattes av kriteriet at den «har en vesentlig del av sitt utbredelsesområde i Norge». Et eksempel på en slik naturtype er kystgranskogen i Midt-Norge, dvs. den boreale regnskogen.

Det tredje kriteriet er om det er internasjonale forpliktelser knyttet til naturtypen eller arten. Naturtyper eller arter som er omfattet av folkerettslige bindende regler er sterke kandidater til å bli utvalgt eller prioritert. Det er imidlertid ikke alltid slik at arter eller naturtyper på internasjonale lister vil være vurdert som truet (kritisk truet, sterkt truet eller sårbar) på Norsk Rødliste for arter 2010 og Norsk rødliste for naturtyper 2011. Det er derfor ikke automatisk at slike naturtyper skal utvelges eller arter skal prioriteres. Utvelgelse og prioritering kan også være aktuelt der en art omfattes av en global eller europeisk liste basert på truethet, hvis naturtypen eller arten oppfyller et av de andre kriteriene. I slike tilfeller kan det internasjonale kriteriet være et tilleggsargument for utvelgelse eller prioritering.

Dette innebærer at det i de skjønnsmessige vurderingene av om en art skal prioriteres eller naturtype skal utvelges, vektlegges om arten eller naturtypen er truet i Norge, er truet internasjonalt, eller har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge. Ved valg av arter eller naturtyper vektlegges om flere av lovens kriterier for prioritering eller utvelgelse gjør seg gjeldende for den aktuelle arten eller naturtypen.

Selv om ett eller flere av kriteriene er oppfylt, innebærer dette ikke nødvendigvis at naturtypen eller arten bør få status som utvalgt eller prioritert. Det skal også gjøres vurderinger knyttet til trusselbildet, om bestandssituasjonen har forbedret seg, forverret seg eller er uendret, at det er tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag, jf. naturmangfoldloven § 8, vektlegging av andre samfunnshensyn, tilgjengelighet av stedfestet informasjon og om andre virkemidler anses som tilstrekkelige, mer effektive eller hensiktsmessige for å beskytte arten eller naturtypen.

Andre virkemidler skal ikke vektlegges mer enn naturmangfoldlovens virkemidler om utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Dersom arter og naturtyper kan beskyttes mer effektivt eller hensiktsmessig gjennom sektorforvaltningens egne virkemidler, frivillige avtaler, vern eller virkemidler etter plan- og bygningsloven, bør disse virkemidlene benyttes.

Forskriftene om prioriterte arter åpner for at forvaltningsmyndigheten innenfor rammen av forskriften kan inngå avtaler om hvilke handlinger i det økologiske funksjonsområdet som er tillatt og ikke. Dette gjelder ikke de handlinger som i forskriftene er eksplisitt forbudt. Dette skal medvirke til at beskyttelsestiltakene bedre tilpasses lokale forhold og behov, og dermed gir bedre effekt og man unngår unødvendige negative konsekvenser for de som blir berørt av tiltaket.

Når en arts tilstand eller utvikling er så god at prioritering ikke lenger er nødvendig, skal det etter § 23 fjerde ledd igangsettes en prosess der siktemålet er å avprioritere arten. Det er derfor viktig at de som forvalter disse artene følger utviklingen nøye, slik at dette blir et dynamisk virkemiddel. For marine arter vil det innebære at miljø- og fiskeriforvaltningen må følge utviklingen til en prioritert art nøye, slik at dette blir et dynamisk virkemiddel på lik linje med havressurslovas egne virkemidler.

Prosess

Det er Direktoratet for naturforvaltning, på oppdrag fra Miljøverndepartementet, som skal lede prosessen med å foreslå hvilke naturtyper og arter som bør få status som utvalgte naturtyper eller prioriterte arter etter naturmangfoldloven. Det vil være et nært samarbeid med berørte myndigheter i denne prosessen, som for eksempel Statens landbruksforvaltning, Norsk institutt for Skog og landskap, Fiskeridirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Riksantikvaren.

Saksbehandling skal følge forvaltningslovens regler om forskrifter. I tråd med § 14 i naturmangfoldloven skal tiltaket avveies mot andre viktige samfunnsinteresser. Slike forhold utredes av miljømyndighetene i samarbeid med berørte myndigheter, jf. også forvaltningsloven § 17 første ledd første setning og § 37 (en plikt til å sørge for at «saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes»).

Forslaget skal så sendes ut på en bred alminnelig høring der alle berørte interesser skal involveres. Dette omfatter miljø- og næringsorganisasjoner, berørte kommuner, fylkeskommuner og berørte statlige instanser, inkludert departementene. Som ledd i høringen skal forslaget til forskrift om utvalgte naturtyper og prioriterte arter også kunngjøres på en hensiktsmessig måte, slik at berørte grunneiere og rettighetshavere har mulighet til å gjøres kjent med forslaget.

Ut over det som følger av forvaltningslovens regler skal DN i forkant av høring involvere berørte faginstanser, miljø- og næringsorganisasjoner og direktorater i arbeidet med forslaget. Disse organisasjoner og instanser skal blant annet omfatte miljø- og næringsorganisasjoner, berørte direktorater, herunder Statens

landbruksforvaltning, Fiskeridirektoratet, Norges Vassdrags- og energidirektorat og Riksantikvaren, Artsdatabanken og fylkesmennenes kontaktutvalg.

Som ledd i forberedelsen skal det også avholdes et heldagsseminar der man drøfter helheten i forslaget. I forkant av et slikt møte skal DN ha kommet med forslag til en liste over naturtyper og arter som foreslås som utvalgte naturtyper og prioriterte arter.

De instanser og organisasjoner som involveres i arbeidet i forkant av høring skal gis anledning til å vurdere helheten i forslaget og selv komme med forslag til naturtyper og arter som kan inngå i forslaget. Det skal også være et samarbeid om faggrunnlaget som skal ligge til grunn for forslaget om utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Eksempelvis har Fiskeridirektoratet og Direktoratet kommet frem til en omforent prosedyre for marine handlingsplaner. Dersom forslaget berører samiske interesser skal Sametinget forespørres om de ønsker å involveres i forkant av høring.

DN skal i høringsbrevet redegjøre for prosessen og innspill som er kommet inn i forkant av høring.

I etterkant av høring skal DN oppsummere høringen og gi sin tilrådning til MD. Det skal alltid avklares om Sametinget ønsker å konsultere på forslaget i henhold konsultasjonsavtalen mellom Staten og Sametinget.

Endelig forslag til nye forskrifter skal forelegges berørte departementer. Vedtak om utvalgte naturtyper og prioriterte arter fattes av Kongen i statsråd.

I etterkant av etablering av utvalgte naturtyper og prioriterte arter skal Fylkesmannen informere gjennom annonsering i lokalpressen e.l., og så langt som mulig, i samarbeid med kommunen, gjennom informasjon direkte til grunneiere som har kjente prioriterte arter, økologiske funksjonsområder forekommer av utvalgte naturtyper på sin eiendom.

1.3 Hovedelementene i ordningen med utvalgte naturtyper

Ordningen utvalgte naturtyper innebærer at naturtyper som blir utvalgte naturtyper får en særskilt status. Ordningen innebærer at noe natur anses som viktige enn annen natur utenfor verneområdene, og at disse skal forvaltes likt uavhengig av hvilken sektor som påvirker naturtypen.

Når en naturtype er utvalgt skal det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre forekomster av utvalgte naturtyper tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype.

Det lovpålagte hensynskravet har betydning for spørsmål om lokalisering, om inngrep i forekomsten, og om vilkår for tiltaket. Å ta særskilt hensyn til en utvalgt naturtype innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene. Vurderingene skal blant annet gjøres ut fra hvor viktig den aktuelle forekomsten er i forhold til totalen av forekomster av naturtypen i Norge. Et annet moment i vurderingen er om det kan etableres eller utvikles en tilsvarende forekomst på et annet sted.

For de utvalgte naturtyper der aktiv skjøtsel er en forutsetning for ivaretagelse av forekomstene, skal det utarbeides handlingsplaner. Det er også etablert en egen tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak i utvalgte naturtyper. Denne tilskuddsordningen var i 2010 på 10 millioner kroner og er i 2011 økt til 14 millioner kroner.

1.4 Premisser for utvelgelse av naturtyper

I tillegg til kriteriene for utvelgelse i naturmangfoldloven § 52, har viktige premisser for forslaget vært at det er et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og tilgjengelighet på stedfestet informasjon om de aktuelle naturtypene. De naturtyper som foreslås i denne høringsrunden består av naturtyper som det er utarbeidet handlingsplaner for eller der handlingsplaner er under utarbeidelse eller slutføring.

Et annet viktig premiss har vært at ikke andre virkemidler enn bruk av naturmangfoldloven § 52 fremstår som mer hensiktsmessig.

1.5 Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II

Miljøverndepartementet viser til at prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. § 7 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Forvaltningsmålene i naturmangfoldloven § 4 trekkes også inn i skjønnsutøvingen. De nevnte bestemmelser i naturmangfoldloven har således betydning både for tilrettelegging av beslutningsgrunnlaget og for selve den skjønsmessige avveining som finner sted ved avgjørelsen. Miljøkonsekvensene av tiltak skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til planlagte tiltak og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Det skal videre legges vekt på erfaringsbasert kunnskap. Naturmangfoldloven § 8 er en konkretisering av og et supplement til forvaltningslovens alminnelige krav om at en sak skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

De naturtyper som foreslås i denne høringsrunden består av naturtyper det er utarbeidet handlingsplaner for eller der handlingsplaner er under utarbeidelse eller slutføring. Likevel vil kunnskapsgrunnlaget variere for de enkelte naturtyper, og trusselbildet er sammensatt. Der det ikke foreligger tilstrekkelig kunnskap om konsekvensene av ulike tiltak i naturtypene og om hvilket restriksjonsnivå forskriften bør ligge på, er det lagt vekt på føre-var-prinsippet i § 9 i naturmangfoldloven for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Føre-var vurderingen skal være konkret i forhold til den enkelte art eller naturtype som foreslås prioritert eller utvalgt, og prinsippet vil bli tillagt større vekt desto mer utilstrekkelig kunnskapsnivået er. Der kunnskapsnivået er godt vil føre-var vurderingen bli tillagt mindre vekt.

Eksisterende trusler og eventuelle framtidige trusler er sett på og vurdert i sammenheng i høringsbrev av 23.03. 2010 fra Direktoratet for naturforvaltning, og i handlingsplanene for de ulike naturtypene slåttemark, slåttemyr, hule eiker, kalklindeskog og kalksjøer, jf. prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning i § 10.

1.5.1 Generelt om innhenting av kunnskapsgrunnlaget

Botanikere fra ulike forskningsmiljøer har vurdert status for norske vegetasjonstyper (Truete vegetasjonstyper i Norge, Fremstad og Moen 2001). Vurderingen tar utgangspunkt i den kunnskapen vi har om vegetasjonstypers utbredelse, areal og faktorer som påvirker vegetasjonstypene negativt. I arbeidet er IUCNs (The International Union for Conservation of Nature) truetetskategorier brukt. Den første rødliste for naturtyper i Norge legges fram av Artsdatabanken i desember 2010.

Direktoratet for naturforvaltning laget i 1999 en håndbok for kartlegging av naturtyper og mesteparten av naturtypekartleggingen i Norge har foregått etter instruks i denne håndboka. Håndboka fastsetter også kriterier for verdsetting av naturtyper i lokalt viktige (C), viktige (B) og svært viktige (A) områder. Data fra kartlegging av naturtyper etter denne håndboka er blitt overført til DNs Naturbase og er lett tilgjengelige på internett, se www.naturbase.no

1.5.2 Slåttemark

Kunnskapsgrunnlag

Forskriften bygger på kunnskap som er innhentet gjennom arbeidet med handlingsplan for slåttemark. Som grunnlag for handlingsplanen er det gjort en sammenstilling av kartlagte arealer av slåttemark i Norge, først og fremst basert på informasjon som lå i Naturbase pr. 31.12.08. Tabellsammenstillinger omfatter arealdata og informasjon om hevd for totalt 1275 slåttemarker fordelt på A- "svært viktige", B- "viktige" og C- "lokalt viktige" slåttemarker som var å finne i Naturbase. Data fra Naturbase er supplert med opplysninger fra referansepersoner om lokaliteter som er registrert bl.a. i sammenheng med Nasjonalt program for Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold samt Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, men som foreløpig ikke er innlagt i Naturbase. Det er også innhentet mer detaljert og oppdatert informasjon om slåttemarkenes nåværende skjøtsel i ett fylke, Aust-Agder (per 2008). Her er landbruksansvarlig i kommunene, grunneier eller andre personer kontaktet. For Møre & Romsdal er det hentet mer detaljert informasjon fra Jordals registrering av slåttemarker i 2006. Disse lokalitetene er lagt inn i Naturbase. For nærmere opplysninger, se handlingsplan for Slåttemark.

Situasjonen for naturtypen slåttemark

Slåttemark er en av våre sterkest trua naturtyper. I lista over truete vegetasjonstyper i Norge fra 2001 er slåttemark delt i mange underkategorier som er vurdert fra akutt truet (CR) til noe truet (VU). Ugjødslende og ikke jord-bearbeidede enger (slått og beite) var en gang svært vanlig over hele Europa. I Norge forsvant 90 prosent av slåttemarksarealet i løpet av 1900-tallet og i Europa gjenstår bare ca. 1 prosent av denne naturtypen.

Slåttemark er en av våre mest artsrike naturtyper, her kan man finne 20-50 plantearter per m². Den inneholder noen arter som ikke fins i andre naturtyper. Variasjonen i slåttemarksvegetasjonen er meget stor i Norge sammenlignet med andre nord-europeiske land. Flere trua arter og trua vegetasjonstyper er knyttet til slåttemark. Mange engarter har sin største forekomst i slåttemark. Ca. 60 prosent av våre dagsommerfugler er knyttet til åpen engvegetasjon, særlig de blomsterrike slåttemarkene. Det er et avhengighetsforhold mellom artsmangfold av blomsterplanter (som slåttemark er rik på) og artsmangfold av pollinatorer (insekter som driver bestøvning) i et landskap. Pollinering er en viktig økosystemtjeneste. Artsmangfoldet av pollinerende insekter i Europa er truet av blant annet tap og forringelse av leveområder. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemark fordi ikke alle slåttemarksarter overlever i beitemark. Beiting opprettholder heller ikke slåttemarkenes vegetasjonstyper. Artsmangfoldet i slåttemarker er et resultat av lang tids kontinuerlig bruk. De er derfor meget vanskelige å gjenskape. Slåttemarker er bærekraftige økosystemer i begrepet egentlige forstand. Kilder: Norderhaug 1988, Norderhaug 1996, Fjellstad et al. 2008 og DN 2006, handlingsplan for slåttemark 2009.

Trusler og samlet belastning på naturtypen slåttemark

Hovedtruslene mot slåttemarker er opphørt hevd som resulterer i gjengroing, intensivt jordbruk med oppdyrking, gjødsling, inngrep og utbygging. Opphør av hevd fører til at slåttemarkene gror igjen med andre planter og etter hvert busker og trær som skygger ut engplantene. Intensivt jordbruk gjør at næringskrevende planter utkonkurrerer engplantene. I en slåttemark som gror igjen vil artssammensetningen endre seg. Når engplanten blir borte, blir også en lang rekke insekter som er avhengige av dem sjeldne eller helt borte.

Forskriftens virkning på naturtypen slåttemark

Tiltaket det her gjelder er en forskrift som vil gjøre slåttemark til en utvalgt naturtype. Som nevnt i kapittel 1.3 innebærer forskriften at det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre forekomster av slåttemark skal tas særskilt hensyn til disse forekomstene. Å ta særskilt hensyn til slåttemark innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene.

I og med at gjengroing er en viktig trussel mot slåttemark, vil forskriften ikke alene være nok til å unngå å forringe den økologiske tilstanden av forekomstene. Tilskuddsordningen for aktiv skjøtsel som følger med forskriften er derfor svært viktig. Departementet vurderer at forskriften, inkludert tilhørende tilskuddsordning, med stor grad av sannsynlighet vil føre til en positiv utvikling for naturtypen slåttemark, jf. naturmangfoldloven §§ 4.

Konklusjon:

Miljøverndepartementet anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er framskaffet i denne saken, herunder om status og utvikling og forskriftens konsekvenser for naturmangfold, står i et rimelig forhold til sakens karakter og er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8.

Føre-var-prinsippet

På denne bakgrunn er det departementets vurdering at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om naturtypen slåttemark, om trusler og om effekten av forskriften, til at føre-var-prinsippet ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet, jf. naturmangfoldloven § 9.

Økosystemtilnærming, samlet belastning, kostnad ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Forskriften vil virke positivt for naturtypen slåttemark. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 blir derfor ikke omtalt nærmere. Naturmangfoldloven § 11 og 12 har mindre betydning i denne saken da tiltaket tar sikte på å virke positivt for naturtypen.

Virkning på forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer

Det følger av naturmangfoldloven § 4 at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Utvelgelsens hensikt er å ta vare på artsmangfoldet i naturtypen slåttemark. Ved å velge ut naturtypen vil slåttemark bli en del av et system for bærekraftig bruk av naturtyper, blant annet ved at skjøtselskrevende kulturmarker kommer inn i et skjøtselsregime som tar vare på de ulike typene av slåttemark, lauveng og slåttemyr på lang sikt. Slåttemark vil bli omfattet av en tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak som gavner naturmangfoldet. Utvelgelsen er et tiltak for å nå forvaltningsmålet for naturtypen slåttemark.

1.5.3 Slåttemyr

Kunnskapsgrunnlag

Kunnskapsgrunnlaget for slåttemyr er mye av det samme som for slåttemark. Slåttemyr fins i hele landet, men tyngdepunktet ligger i indre og midtre deler av landet (Indre deler av Trøndelagsfylkene, Møre og Romsdal samt Oppland, Hedmark). Det er ca. 250 kjente forekomster av slåttemyr av høy verdi i dag.

Situasjonen for naturtypen slåttemyr

De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått. Myrslåtten opphørte i stor grad for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går gjerne langsomt, så flere myrer bærer fortsatt preg av denne høstingen. Det er særlig kalkrik slåttemyr (middelsrik og ekstremrik fastmattemyr, M2* og M3 i Fremstad, 1997) som har stor betydning for det biologiske mangfoldet med et stort innslag av orkideer. Gjengroing fører til redusert artsmangfold (Norderhaug et al. 1999). Slåttemyrene ble vanligvis slått med ljà med ett eller flere års mellomrom avhengig av myras produktivitet.

Trusler og samlet belastning på naturtypen slåttemyr

Gjengroing og mangel på tradisjonell hevd fører til redusert artsmangfold og endring av naturtypen. Slåttemyrer er også utsatt for drenering, dyrking, gjødsling, inngrep og

utbygging. Barmarkskjøring og gjerdeanlegg som øker tråkk og beitepress lokalt kan skade forekomstene.

Forskriftens virkning på naturtypen slåttemyr

Tiltaket det her gjelder er en forskrift som vil gjøre slåttemyr klassifisert som ”svært viktig” (A-lokalitet) og ”viktig” (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning, til utvalgt naturtype. Som nevnt i kapittel 1.3 innebærer forskriften at det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre slike forekomster av slåttemyr skal tas særskilt hensyn til disse forekomstene. Å ta særskilt hensyn til slåttemyr innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene.

I og med at gjengroing er en viktig trussel mot slåttemyr, vil forskriften ikke alene være nok til å unngå å forringe den økologiske tilstanden av forekomstene.

Tilskuddsordningen for aktiv skjøtsel som følger med forskriften er derfor svært viktig. Departementet vurderer at forskriften, inkludert tilhørende tilskuddsordning, med stor grad av sannsynlighet vil motvirke gjengroing og føre til en positiv utvikling for naturtypen slåttemyr, jf. naturmangfoldloven §§ 4.

Konklusjon:

Miljøverndepartementet anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er framskaffet i denne saken, herunder om status og utvikling og tiltakets konsekvenser for naturmangfold, står i et rimelig forhold til sakens karakter og er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8.

Føre-var-prinsippet

På denne bakgrunn er det departementets vurdering at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om naturtypen slåttemyr, om trusler og om effekten av forskriften, til at føre-var-prinsippet ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet, jf. naturmangfoldloven § 9.

Økosystemtilnærming, samlet belastning, kostnad ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Forskriften vil virke positivt for naturtypen slåttemyr. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 blir derfor ikke omtalt nærmere. Naturmangfoldloven § 11 og 12 har mindre betydning i denne saken da tiltaket tar sikte på å virke positivt for naturtypen.

Virkning på forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer

Det følger av naturmangfoldloven § 4 at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Utvelgelsens hensikt er å ta vare artsmangfoldet i naturtypen slåttemyr. Ved å velge ut naturtypen vil slåttemyr bli en del av et system for bærekraftig bruk av naturtyper, blant annet ved at skjøtselskrevende kulturmarker kommer inn i et skjøtselsregime som tar vare på de ulike typene av slåttemark, lauveng og slåttemyr på lang sikt. Slåttemyr vil bli omfattet av en tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak som gavner

naturmangfoldet. Utvelgelsen er et tiltak for å nå forvaltningsmålet for naturtypen slåttemyr.

1.5.4 Hule eiker

Kunnskapsgrunnlag

I dag finner vi grove, hule eiker spredt i skog og i kulturlandskapet i Norge. Gammel, hul eik i skog forekommer særlig på Sørlandet og i Vestfold, i områder som lå for langt unna utskipningshavner for eiketømmer. Det er vanskelig å estimere hvor mange hule eiker vi har i Norge. Lokalt finnes det mange steder god kunnskap om gamle, hule trær, både i forvaltningen (Fylkesmannens miljøvernnavdeling og landbruksavdeling, skogbruk- og miljøansvarlige i kommunene), i frivillige organisasjoner (biomangfold- og naturvernrelaterte foreninger, historielag etc) og blant spesielt interesserte privatpersoner. Det finnes også flere sentrale datakilder som kan brukes til å sammenstille slik kunnskap, men mye av informasjonen er vanskelig tilgjengelig, eller har for lav presisjon.

Miljøregistrering i Skog (MiS) er et registreringsverktøy for miljøverdier i skog. I forbindelse med feltarbeid for skogbrukstakst avgrenses 12 viktige livsmiljø for biologisk mangfold i skog, og ett av disse er hule lauvtrær. Som en del av feltarbeidet registreres det hule treets koordinater, treslag, diameter og om det forekommer konkurrerende treslag. Noen planinstitusjoner registrerer også om treet har vedmuld. MiS-dataene er en god kilde til informasjon om hule eiker og er grunnlag for skogbrukets miljøhensyn både i forhold til skogpolitiske virkemidler og skogbrukets miljøstandard. Verken innsynsløsningen på internett til MiS-dataene eller de bakenforliggende sammenstilte dataene, inkluderer informasjonen om treslag eller diameter for de hule trærne. Miljøregistreringer i skog er imidlertid ikke utformet for statistikk og overvåking. Opplysningene finnes hos skogeierne og kommunene fordi det er de som bruker disse opplysningene i praktisk forvaltning. Selve livsmiljøene finnes tilgjengelige for alle i en innsynsløsning hos Norsk institutt for skog og landskap.

Gamle og evt. hule eiker registreres også i forbindelse med kartleggingen av naturtyper. Her kan de inngå i flere naturtyper. Finnes hule eiker frittstående i kulturlandskapet skal de være registrert som Store gamle trær. Hule eiker kan også inngå i Parklandskap, Høstingsskog, Hagemark, Lauveng eller i skog-naturtypene Rik edellauvskog eller Gammel fattig edellauvskog – eller i øvrige skog-naturtyper. Det er med andre ord ikke uten videre enkelt å få en fullstendig oversikt over lokaliteter i Naturbase som inneholder forekomster av hul eik.

Det finnes mellom 300 og 350 registrerte naturtype-lokaliteter som er beskrevet å inneholde hul eik. Naturtyperegistreringen er imidlertid langt fra uttømmende, og ble pr. 2008 vurdert kun å dekke ca. 20 % av de virkelige forekomstene av de ulike naturtypene. En annen utfordring er at det avhenger av registranten om hulheter i eik er registrert eller ikke.

I følge landsskogstakseringen utgjør eik i følge Landsskogstakseringens data ca. 1 % av alt trevirke i skogen. Landsskogstakseringen gir også oversikt over vegetasjonstyper i skog. Eikeskogstyper har et estimert areal på under 1 % (55 000 ha).

I landsskogstakseringen registreres en rekke parametere, deriblant diameter i brysthøyde. Handlingsplanen for hule eiker har fått data på treantall av eik, slik det er målt på Landsskogstakseringens flater. Dataene er oppgitt i millioner trær og presisjonen for små tall blir derfor begrenset, men tallene gir likevel et godt inntrykk av den relative fordelingen mellom ulike dimensjoner og ulike fylker. Tallene fra landsskogstakseringen viser at eik, målt som antall trær over 5 cm diameter i brysthøyde er vanligst i Aust-Agder og Vest-Agder, fulgt av Telemark og Rogaland. Det samme gjelder dersom en bare ser på trær over 30 cm diameter i brysthøyde. Videre viser tallmaterialet at virkelig store og grove eiketruer er sjeldne i skogen.

Situasjonen for naturtypen hule eiker

I Norge er historikken og tilbakegangen til gamle, hule trær i mindre grad studert. Antallet hule, grove eiker i Norge er på retur, i alle fall i kulturlandskapet, selv om omfanget er vanskelig å anslå. I Miljøregistreringer i Skog var det i 2010 registrert 5771 punktfestede hule lautrær. Av dette er sannsynligvis ca en tredjedel eik. Norsk institutt for naturforskning anslår at det totale antallet hule og grove eik registrert i MiS i hele Norge sannsynligvis er maksimalt ca 2200, men kanskje lavere da mange av kommunene de ikke har data fra er utenfor de viktigste eikeregionene.

Trusler og samlet belastning på naturtypen hule eiker

Helt overordnet kan vi skille mellom to faktorer som påvirker hule eiker og artsmangfoldet knyttet til dem:

- a) *Reduksjon i antall* (kvantitet) gjennom fjerning og hogst av gamle eiker og mangel på arvtagere som skal bli hule eiker som følge av effektiviseringen i jordbrukslandskapet, behov for areal til veibygging og annen utbygging.
- b) *Forringelse av miljøet* i og rundt de hule eikene (kvalitet) gjennom gjengroing rundt trærne, mekaniske skader på rotsystem, bark osv, feil skjøtsel, forurensning, klimaendringer og beite fra hjortevilt og bever.

Forskriftens virkning på naturtypen hule eiker

Tiltaket det her gjelder er en forskrift som vil gjøre hule eiker til en utvalgt naturtype. Som nevnt i kapittel 1.3 innebærer forskriften at det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre forekomster av hule eiker skal tas særskilt hensyn til disse forekomstene. Å ta særskilt hensyn til hule eiker innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene.

Truslene er i hovedsak knyttet til fjerning og hogst av gamle eiker blant annet ved utvidelse av veier og andre utbyggingsformål og effektivisering av jordbrukslandskapet, mangel på arvtakere som skal bli til hule eiker, gjengroing rundt hule eiker, mekaniske skader på rotsystem, bark etc, feil skjøtsel av hule eiker, forurensning og klimaendringer og beite fra hjortevilt og bever. Utvelgelsen vil medføre at det skal tas særskilt hensyn til gamle eiker i skjønnsutøvingen etter plan- og bygningsloven og

sektorregelverk. Tilskuddsordningen for aktiv skjøtsel som følger med forskriften vil kunne brukes for å motvirke trusler knyttet til forringelse av miljøet rundt hule eiker og stimulere til riktig skjøtsel. På bakgrunn av ovennevnte kunnskapsgrunnlag vurderer departementet at forskriften, inkludert tilhørende tilskuddsordning, med stor grad av sannsynlighet vil føre til en positiv utvikling for naturtypen hule eiker, jf. naturmangfoldloven §§ 4.

Konklusjon:

Miljøverndepartementet anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er framskaffet i denne saken, herunder om status og utvikling og tiltakets konsekvenser for naturmangfold, står i et rimelig forhold til sakens karakter og er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8.

Føre-var-prinsippet

På denne bakgrunn er det departementets vurdering at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om naturtypen hule eiker, om trusler og om effekten av forskriften og tilskuddsordningen, til at føre-var-prinsippet ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet, jf. naturmangfoldloven § 9.

Økosystemtilnærming, samlet belastning, kostnad ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Forskriften vil virke positivt for naturtypen hule eiker. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 blir derfor ikke omtalt nærmere. Naturmangfoldloven § 11 og 12 har mindre betydning i denne saken da tiltaket tar sikte på å virke positivt for naturtypen.

Virkning på forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer

Det følger av naturmangfoldloven § 4 at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Utvelgelsens hensikt er å ta vare artsmangfoldet i naturtypen hule eiker. Ved å velge ut naturtypen vil hule eiker bli en del av et system for bærekraftig bruk av naturtyper, blant annet ved at hule eiker vil bli omfattet av en tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak som gavner naturmangfoldet. Utvelgelsen er et tiltak for å nå forvaltningsmålet for naturtypen hule eiker.

1.5.5 Kalklindeskog

Kunnskapsgrunnlag

Kalklindeskogen har en begrenset utbredelse i Norge. Det er kjent 46 lokaliteter i Oslofjordsområdet, inkludert enkelte utposter langs Eikeren, Tyrifjorden og Mjøsa. Naturtypen er godt kartlagt, og det antas at > 80 % av alle lokaliteter er kjent. Kommunene som huser de fleste kalklindeskogene, Oslo, Bærum, Asker, Porsgrunn og Bamble har alle foretatt en relativt omfattende naturtypekartlegging og MiS-kartlegging i kalkområdene. De siste årene har man i tillegg hatt en spesiell fokus på kartlegging av kalklindeskog som hotspot-habitat gjennom prosjektet "Arealer for

Rødlistearter – Kartlegging og Overvåking (ARKO)”. Hotspot-habitat-kartleggingen har økt antall kjente lokaliteter fra 25 til 46, og har fanget opp flere relativt store, nye lokaliteter.

Situasjonen for naturtypen kalklindeskog

Pr. i dag befinner til sammen ca. 20 av de 46 kjente kalklindeskogslokalitetene seg innenfor verneområder. De resterende 26 har med få unntak en status som nøkkelbiotoper, enten naturtypeområder og/eller MiS-områder.

Trusler og samlet belastning på naturtypen kalklindeskog

De antatt viktigste trussel-/påvirkningsfaktorene for kalklindeskog pr. i dag er:

- a) *Utbygging/arealomdisponering*. Boligutbygging har vært den viktigste årsaken til tap av kalklindeskog siste 50-100 år, og utbygging, inkludert utvidelse av blant annet veier og pukkverk må fortsatt anses som den viktigste, negative påvirkningsfaktoren.
- b) *Omfattende ryddehogst* for å forbedre utsikten for tiliggende bolighus/gårder. Dette har vært den viktigste negative påvirkningen av habitatkvalitet i de største og mest verdifulle kalklindeskoglokalitetene de seineste årene.

Forskriftens virkning på naturtypen kalklindeskog

Tiltaket det her gjelder er en forskrift som vil gjøre kalklindeskog til en utvalgt naturtype. Som nevnt i kapittel 1.3 innebærer forskriften at det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre forekomster av kalklindeskog skal tas særskilt hensyn til disse forekomstene. Å ta særskilt hensyn til kalklindeskog innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene. Truslene mot kalklindeskog er særlig knyttet til tiltak som behandles etter plan- og bygningsloven, men også tiltak etter skogbruksloven spiller inn. Utvelgelsen vil gjøre at kommunene som fatter denne type vedtak, vil måtte ta mer hensyn til forekomster av kalklindeskog enn de gjør i dag og at det må tas tilsvarende hensyn der tiltaket går etter skogbruksloven eller der tiltaket omfattes av aktsomhetsplikten etter § 53 første ledd. Etter departementets vurdering vil forskriften, med stor grad av sannsynlighet føre til en positiv utvikling for naturtypen kalklindeskog, jf. naturmangfoldloven §§ 4.

Konklusjon:

Miljøverndepartementet anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er framskaffet i denne saken, herunder om status og utvikling og tiltakets konsekvenser for naturmangfold, står i et rimelig forhold til sakens karakter og er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8.

Føre-var-prinsippet

På denne bakgrunn er det departementets vurdering at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om naturtypen kalklindeskog, om trusler og om effekten av forskriften, til at føre-var-prinsippet ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet, jf. naturmangfoldloven § 9.

Økosystemtilnærming, samlet belastning, kostnad ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Forskriften vil virke positivt for naturtypen kalklindeskog. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 blir derfor ikke omtalt nærmere.

Naturmangfoldloven § 11 og 12 har mindre betydning i denne saken da tiltaket tar sikte på å virke positivt for naturtypen.

Virkning på forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer

Det følger av naturmangfoldloven § 4 at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Utvelgelsens hensikt er å ta vare artsmangfoldet i naturtypen kalklindeskog. Ved å velge ut naturtypen vil kalklindeskog bli en del av et system for bærekraftig bruk av naturtyper, blant annet ved at kalklindeskog vil bli omfattet av en tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak som gavner naturmangfoldet. Utvelgelsen er et tiltak for å nå forvaltningsmålet for naturtypen kalklindeskog.

1.5.6 Kalksjøer

Kunnskapsgrunnlag

Handlingsplanen for Kalksjøer har gjort en sammenstilling av NIVAs kjemidata og berggrunnskart for Norge som viser at de mest kalkrike innsjøene (> 40 mg Ca/l) finnes på sedimentære bergarter. Foruten Oslo-feltet er det store arealer med kalkrik berggrunn i Nord-Norge og Trøndelag, samt i indre deler av Hedmark og Oppland. De mest kalkrike innsjøene (Ca >40 mg/l) er registrert i Østlandsområdet (først og fremst i Oppland, Oslo-Akershus, Buskerud og Hedmark), men er også vanlige i Nordland og Troms. For øvrig finnes kalksjøer (>20 mg Ca/l) på Østlandet, i Nord-Norge og Trøndelag, samt Hedmark og Oppland. Kalksjøene i Agder og Rogaland er sannsynligvis i områder med marin leire og skjellsand. Det er ikke registrert kalksjøer i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Her er det imidlertid registrert innsjøer med *Chara*-arter.

Kransalgesjøer finnes svært spredt i hele landet, men best utviklet på kalkstein og kambro-silur-bergarter på Østlandet (Hadeland, Ringerike og Skrim), i Salten-Ofoten (Helgeland, Hattfjelldal, Tjeldsund-Evenes og i Porsanger (Børselv) i Finnmark. Blanding mellom *Potamogeton*- og *Chara*-sjøer er vanligst i Nord-Norge og i Trøndelag. Store områder med antatt kalkrike innsjøer er ikke undersøkt verken mht. biologi eller vannkjemi. Dette gjelder særlig de nordligste fylkene, men også Trøndelag og deler av Hedmark og Oppland.

Situasjonen for naturtypen kalksjøer

Vegetasjonstypen kransalge-sjøbunn er ifølge lista over truede vegetasjonstyper i Norge fra 2001 vurdert som sterkt truet (EN). Kalksjøer er en sjelden naturtype i Norge og er en av de 11 utvalgte naturtypene i ferskvann som skal prioriteres med hensyn til biologisk mangfold-kartlegging. Kransalgesjøer er i liten grad blitt vernet. Totalt tre kransalgesjøer på Skrim og en på Ringerike er vernet. Kransalgeforekomster inngår

dessuten i enkelte områder som er vernet etter naturmangfoldloven. I forbindelse med kommunenes naturtypekartlegging er det dessuten lokalisert 49 nasjonalt viktige kalksjøer.

Trusler og samlet belastning på naturtypen kalksjøer

I Norge regnes eutrofiering (økt tilførsel av plantenæringsstoffer til et våtmarksområde og virkningene av dette) som den viktigste trusselen for biologisk mangfold i ferskvann. De fleste kalksjøene ligger i områder som er gunstig for jordbruksaktivitet og anses som en særlig utsatt innsjøtype. Det er antatt at fremmede organismer, f.eks. vasspest (*Elodea canadensis*), vil ha negativ innvirkning på de stedegne artene, herunder kransalgene. I næringrike innsjøer skjer det ofte en tilgroing av sivvegetasjon, først og fremst takrør (*Phragmites australis*), sjøsivaks (*Schoenoplectus lacustris*) og brei dunkjevle (*Typha latifolia*) langs land. Disse artene kan danne tette bestander ut til 1.5 - 2 m dyp og ha negativ betydning for kransalgene, særlig i innsjøer hvor lysforholdene er dårlige. Opphør av beiting og slått fører ofte til at strandsonen gror til og svært grunne lokaliteter kan gro helt igjen. Vannstandsregulering i form av store endringer i vannstanden og vannstandsregimet over året forekommer stort sett ikke i kalkrike innsjøer. Mindre innsjøsenkninger (økt jordbruksland) eller økt, permanent vannstand forekommer. Senket vannstand vil kunne føre til tørrlegging av kransalgene i strandsonen, samt økt tilgroing. Mindre arealinngrep, f.eks. brygger og lignende inngrep kan ødelegge vegetasjonen lokalt, men har sjelden hatt innvirkning på vegetasjonen i hele innsjøer. Klimaendringer vil også kunne påvirke ferskvannslokaliteter på flere måter.

Forskriftens virkning på naturtypen kalksjøer

Tiltaket det her gjelder er en forskrift som vil gjøre kalksjøer til en utvalgt naturtype. Som nevnt i kapittel 1.3 innebærer forskriften at det ved *alle* beslutninger etter plan- og bygningsloven, ulike sektorlover og naturmangfoldloven som kan berøre forekomster av kalksjøer, i tillegg til ved utøvelse av aktsomhetsplikten etter § 53 første ledd, skal tas særskilt hensyn til disse forekomstene. Å ta særskilt hensyn til kalksjøer innebærer å unngå å forringe utbredelsen av naturtypen og den økologiske tilstand av forekomstene. I deler av landet ligger mange av kalksjøene i kulturlandskap med stor næringssaltavrenning. Overgjødning er derfor en hovedtrussel mot mange kalksjøer og artene i disse. Utvelgingen medfører at jordbrukstiltak som berører forekomster av en utvalgt naturtype omfattes av meldeplikt. Dersom tiltaket kan medføre forringelse av naturtypens utbredelse og økologiske tilstand, kan kommunen nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres. Det er på denne bakgrunn stor sannsynlighet for at forskriften vil virke positivt på naturmangfoldet i kalksjøene ift forvaltningsmålet i naturmangfoldloven § 4. Arbeidet for å sikre en god vannkvalitet i kalksjøer vil i de fleste tilfeller kreve tiltak innen flere sektorer. Enkelte tiltak i kalksjøer vil kunne omfattes av tilskuddordningen for utvalgte naturtyper og virke positivt i tillegg til effektene av meldeplikten. Eksempel på dette er sterk tilgroing som kan være en trussel mot naturmangfoldet i kalksjøer. Her kan det være aktuelt med skjøtselstiltak som fjerner/begrenser skadelig vegetasjon. Utvalgte naturtyper og tilskuddsordningen til disse er ett av Miljøverndepartementets bidrag for å bedre den økologiske tilstanden

i kalksjøer. Vanddirektivet skal sikre god økologisk tilstand i alle vannforekomster innen 2015 og tiltak under direktivet vil kunne virke positivt også i kalksjøer. Departementet vurderer at forskriften, med stor grad av sannsynlighet vil føre til en positiv utvikling for naturtypen kalksjøer, jf. naturmangfoldloven §§ 4.

Konklusjon

Miljøverndepartementet anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er framskaffet i denne saken, herunder om status og utvikling og tiltakets konsekvenser for naturmangfold, står i et rimelig forhold til sakens karakter og er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8.

Føre-var-prinsippet

Trusselbildet for kalksjøer er sammensatt, men det er nok kunnskap om truslene til å kunne fastslå at det er sannsynlig at forskriften, sammenholdt med tiltak som tilskuddsordningen kan stimulere til, vil ha en positiv effekt på forvaltningsmålet for naturmangfoldet i kalksjøer. På denne bakgrunn er det departementets vurdering at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om naturtypen kalksjøer, om trusler og om effekten av denne forskriften, til at føre-var-prinsippet har en begrenset betydning for utvelgelsen av kalksjøer, jf. naturmangfoldloven § 9. Miljøverndepartementet gjør imidlertid oppmerksom på at føre-var-prinsippet i § 9 vil måtte vurderes både i den konkrete anvendelsen av meldeplikten i naturmangfoldloven § 55 og i vurderingen av søknader opp mot kriteriene for tilskudd etter tilskuddsordningen.

Økosystemtilnærming, samlet belastning, kostnad ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Forskriften vil virke positivt for naturtypen kalksjøer. Prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven § 10 blir derfor ikke omtalt nærmere. Naturmangfoldloven § 11 og 12 har mindre betydning i denne saken da tiltaket tar sikte på å virke positivt for naturtypen.

Virkning på forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer

Det følger av naturmangfoldloven § 4 at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype.

Utvelgelsens hensikt er å ta vare på artsmangfoldet i naturtypen kalksjøer. Ved å velge ut naturtypen vil kalksjøer bli en del av et system for bærekraftig bruk av naturtyper, blant annet ved at kalksjøer vil bli omfattet av en tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak som gavner naturmangfoldet. Utvelgelsen er et tiltak for å nå forvaltningsmålet for naturtypen kalksjøer.

1.5.7 Forholdet til § 14 vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og samiske interesser

Tiltak etter loven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser. Ved vedtak i eller i medhold av loven som berører samiske interesser direkte, skal det innenfor rammen

som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur.

Konsekvensene for andre samfunnsinteresser av disse utvelgelsene vurderes å være små. Det er bare for slåttemyr at utvelgelsen berører samiske interesser. Her vurderer Miljøverndepartementet konsekvensene for reindriften til å være små, se pkt 5.1.4. Direktoratet for naturforvaltning sendte, etter anmodning fra Sametinget, oppsummeringen av høringsuttalelsene med kommentarer til Sametinget før oversendelsen til Miljøverndepartementet. Konsultasjoner foregår innenfor rammen av "Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, inngått mellom kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005".

Sametinget har den 01.12.2010 gitt tilbakemelding om at det ikke er behov for konsultasjoner mellom Sametinget og Miljøverndepartementet om forskrift om utvalgte naturtyper. Sametinget forutsetter at det i etterkant av utvelgelsen gjennomføres konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget og direkte berørte samiske interesser om handlingsplanen for naturtypene slåttemyr og slåttemark dersom samiske interesser påvirkes direkte.

2 SAKSBEHANDLING

2.1 Saksgang

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har på oppdrag fra Miljøverndepartementet ledet en prosess med å foreslå hvilke naturtyper som bør få status som utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven. Prosessen har involvert berørte interesseorganisasjoner og etater i forkant av høringen.

Direktoratet for naturforvaltning har i flere år samarbeidet med organisasjoner og etater innenfor arbeidet med truede arter. Denne gruppen (også kalt Rådgivende gruppe for truede arter) har bestått av representanter fra naturvernorganisasjoner, Norges skogeierforbund, Norges bondelag, Statens landbruksforvaltning, Fiskeridirektoratet, Artsdatabanken, fylkesmennes kontaktutvalg og Direktoratet for naturforvaltning.

Det ble avholdt et seminar om saken i Stjørdal 9. desember 2009. Alle interesseorganisasjoner som ga uttalelse til naturmangfoldloven, Sametinget og Rådgivende gruppe for truede arter ble invitert til å delta på seminaret. På seminaret ble aktuelle kandidater til å bli utvalgte naturtyper vurdert og diskutert. På bakgrunn av denne prosessen valgte Direktoratet for naturforvaltning ut noen naturtyper som ble sendt på høring. I tillegg har direktoratet forelagt selve forskriftskastet for noen av de største organisasjonene som et ledd i kvalitetssikringen av forslagene forut for høringen.

Forslaget til forskrift for utvalgte naturtyper ble sendt på en bred, alminnelig høring 23.03. 2010 med høringsfrist 23.06. 2010. Det kom inn 78 høringsuttalelser med kommentarer til forskriften om utvalgte naturtyper. Direktoratet sendte, etter anmodning fra Sametinget, oppsummeringen av høringsuttalelsene med kommentarer til Sametinget før oversendelsen til Miljøverndepartementet. Direktoratet har gjennom

prosessen fram til tilrådingen og utformingen av forskriften, vurdert forhold knyttet til andre kjente samfunnsinteresser. Direktoratet oversendte sin tilråding til Miljøverndepartementet 20.08.2010.

Det vises også til Norges Naturvernforbund brev av 23.09.10 som påpeker at ”Fagutredninger og prosess har vært grundig og åpen”.

Saken har vært på foreleggelse i departementene.

Miljøverndepartementet viser til at det har vært en omfattende saksbehandling knyttet til denne utvelgelsen som går langt ut over det som er vanlig eller påkrevet for forskrifter. Departementet har ansett dette for nødvendig for å sikre en bred forankring av forslaget hos alle berørte interesser. Det er ikke avdekket konsekvenser som krever ytterligere utredninger av samfunnsinteresser så som næringsvirksomhet, i samsvar med Utredningsinstruksen pkt. 2.3.2.

Departementet har hatt møter med organisasjoner som har hatt synspunkter på Direktoratet for naturforvaltnings høringsforslag og tilråding, herunder Norges Skogeierforbund.

Videre har departementet mottatt innspill fra SABIMA og WWF og Norges naturvernforbund av hhv. 13.09.10 og 23.09.10 som kommenterer enkelte høringsuttalelser og direktoratets tilråding til Miljøverndepartementet.

3 HØRING AV FORSLAG TIL FORSKRIFT

Det kom inn 78 høringsuttalelser som omhandler kommentarer til forskriften om utvalgte naturtyper. Høringsuttalelsene fordeler seg slik: Kommuner 26; fylkesmenn og fylkeskommuner 22; sentrale institusjoner (departementer, direktorater med flere) 16; lag og organisasjoner 12; universiteter og forskningsinstitutter 2.

Følgende instanser og organisasjoner fikk i tillegg til departementer, fylkesmenn, fylkeskommuner og kommuner forskriften til uttalelse:

Sametinget, Statens landbruksforvaltning, Reindriftsforvaltningen, Bergvesenet, Forsvarsbygg, Vegdirektoratet, Fiskeridirektoratet, Jernbaneverket, Norges vassdrags- og energidirektorat, Artsdatabanken, Statkraft SF, Statnett SF, Statskog SF, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norskog, Norges Fjellstyresamband, Rogaland bondelag, Rogaland Bonde- og Småbrukarlag, Orre Vassdragslag, Kommunenes sentralforbund, Utmarks kommunenes sammenslutning, Norsk Allmenningsforbund, Norsk Vindkraftforening – NORWEA, Småkraftforeninga, Energi Norge, Distriktenes energiforening Defo., Norsk Fjernvarme, Norske Reindriftsamers landsforbund, Norske Samers Riksforbund, Samenes landsforbund, Norges Naturvernforbund, WWF Norge, SABIMA, Norsk Botanisk Forening, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk entomologisk forening, Norsk Zoologisk Forening, Norsk limnologforening, Norsk Biologiforening, Miljøstiftelsen Bellona, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Fremtiden i våre hender, Greenpeace Norge, SRN Samarbeidsrådet for naturvernsaker, Den Norske

Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Nasjonalt Museumsnettverk for kulturlandskap, Norsk Kulturarv, Biofokus, Kulturlandskapsenteret i Telemark, Helgeland Museum, Bioforsk Midt-Norge, Bioforsk, Bioforsk Økologisk, Miljøfaglig utredning NINA Oslo, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Nord-Trøndelag, Universitetet i Tromsø, NTNU, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Tromsø Museum, NTNU Vitenskapsmuseet, Bergen Museum, Universitetet i Oslo - Naturhistorisk museum, Stavanger Museum, Agder naturmuseum og botaniske hage, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skogforskning, Norsk Institutt for Vannforskning.

4 GENERELLE MERKNADER I SAKEN

De aller fleste høringspartene er positive til ordningen med utvalgte naturtyper og at dette vil kunne føre til en mer systematisk og forutsigbar forvaltning. Kommunene som gjennom plan- og bygningsloven og andre lover vil få en sentral rolle i arbeidet med å forvalte utvalgte naturtyper er gjennomgående positive til ordningen med utvalgte naturtyper, med et par unntak. Se tilrådning om utvalgte naturtyper fra Direktoratet for naturforvaltning for detaljer vedrørende høringsuttalelsene.

Skepsisen til selve ordningen er størst blant de som representerer skogbruket, herunder Norges skogeierforbund og Norskog. Også Landbruks- og matdepartementet er skeptiske. Motstanden og skepsisen går her mye på at behovet for å bruke dette virkemiddelet ikke er tilstrekkelig begrunnet. De savner en gjennomgang av det forvaltningssystemet vi har i dag for skog og henviser da særlig til sertifiseringsordningen i skogbruket, Levende Skog standarder og registreringer og avtaler gjort for MiS lokaliteter.

Sametinget støtter forslaget til forskrift. De understreker betydningen av at samisk tradisjonell kunnskap inkluderes sammen med vitenskapelig kunnskap i offentlige beslutninger som berører livsgrunnlaget. Statens landbruksforvaltning er positiv til at det kommer på plass et forvaltningsregime for å beskytte og ta vare på utvalgte naturtyper. De er opptatt av at man i oppstartfasen er nøye med å begrunne hvorfor de valgte naturtypene ikke kan ivaretas på annen måte. Ordningen må av grunneiere og sektormyndigheter oppfattes som godt begrunnet og avpasset i forhold til de reelle trusler og utfordringer. I følge §§ 52-56 skal det vurderes om ordningen er den mest hensiktsmessige eller om plan- og bygningsloven kan brukes eller andre. Landbruks- og matdepartementet er enig i at truede arter og naturtyper skal beskyttes, men savner sterkt en helhetlig og overordnet tilnærning til bruken av disse nye virkemidlene i naturmangfoldloven. Flere av forslagene til forskrifter hevdes å ikke være vurdert i forhold til eksisterende virkemidler og trusselbildet artene og naturtypene står overfor. Flere av forskriftene går lengre enn det LMD kan se det er faglig grunnlag og hjemmel for. LMD peker på at merknadene til naturmangfoldloven sier at det bør vurderes om virkemidlet med utvalgte naturtyper er det mest hensiktsmessige. De etterlyser en redegjørelse for om denne vurderingen er gjort. LMD påpeker at svakheter ved prosessen i forkant er en sentral innvending mot forslaget. De mener det er nødvendig å ta utgangspunkt i forvaltningsregimene som gjelder i dag for å kunne foreta reelle

vurderinger av hensiktsmessigheten av virkemidlene. LMD henviser til Levende Skog og MiS-registreringer.

Direktoratet for Naturforvaltning er dels enig i at det i det videre arbeidet bør gjøres en mer systematisk sammenstilling av eksisterende forvaltning av ulike naturtyper som et bakgrunnstappe for den nye ordningen med utvalgte naturtyper. Dette bør følges opp i den videre prosessen. Direktoratet vil likevel påpeke at de ordningene som ivaretar miljøinteresser i skogbruket i stor grad er frivillige ordninger og omfatter ikke alle skogeiendommer og vil hevde at det er behov for å bruke virkemiddelet med utvalgte naturtyper som et supplement i tillegg til det som gjelder av miljøstandarder i skogbruket. Direktoratet vil også påpeke at med ordningen med utvalgte naturtyper følger tilskuddmidler for skjøtsel som også må sees på som et supplement til de tilskuddordningene som gjelder for miljø innenfor landbruket.

Miljøverndepartementet viser til at det er gjennomført meget grundige prosesser i forkant av høring. Dette er prosesser som ikke følger av det som er lovpålagt etter naturmangfoldloven og forvaltningsloven, men som er en oppfølging blant annet av de ikke-lovpålagte retningslinjer som følger av forarbeidene til naturmangfoldloven. Departementet viser til at det har vært kontakt og samarbeid med de mest berørte interesser i forkant av høring. Det er også gjennomført et eget seminar om de forslag Direktoratet for naturforvaltning ønsket å fremme som utvalgte naturtyper 9. desember 2009. Det fremkom ingen forslag til alternative tiltak til forskrift om utvalgte naturtyper for de foreslåtte naturtyper i denne prosessen eller hvordan disse naturtypene kan få en bedre status med å videreføre dagens systemer. Departementet legger til grunn at Direktoratet for naturforvaltning har gjennomført prosessen fullt ut i samsvar med kravene i naturmangfoldloven og forvaltningsloven og de ikke-lovpålagte retningslinjer i forarbeidene til naturmangfoldloven.

Miljøverndepartementet henviser til omtale og vurdering av Miljøregistrering i Skog og Levende skog standarden under kapittelet om naturtypen Hule eiker.

For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.1 Administrative og økonomiske konsekvenser for staten og kommunene

Kommunene, og særlig Utmarkskommunenes sammenslutning, peker på at ordningen medfører økte administrative kostnader for kommunene og at dette bør kompenseres.

Kommunene ser generelt positivt på at de får forvaltningsansvar for utvalgte naturtyper, men de aller fleste av dem påpeker behovet for å få tilført nok ressurser for oppfølging av ordningen. De påpeker at det vil bli noe ekstra arbeid blant annet i forbindelse med meldepliktsordningen, skjøtsel, informasjon til grunneiere, fremskaffe bedre data og til kunngjøring av tillatelser til tiltak i utvalgte naturtyper.

Bærum kommune mener utvalgte naturtyper vil kunne forenkle kommunens arealforvaltning ved at kommunen for opplysning av hvilke naturtyper som skal tas spesielt hensyn til. De påpeker at det likevel vil bli noe ekstra arbeid særlig knyttet til meldepliktige jord- og skogbrukstiltak.

Også fylkesmennene påpeker at det er nødvendig med ekstra ressurser for å følge opp ordningen, og påpeker blant annet viktigheten av informasjon til kommuner og grunneiere. De aller fleste høringsinstansene påpeker at det er viktig at en får til en god informasjonsflyt mellom forvaltning og rettighetshavere, og at det må avsettes ressurser til dette. Jernbaneverket savner en omtale av hvilke konsekvenser forskriften medfører når det gjelder sektormyndighetenes ansvar.

Landbruks- og matdepartementet etterlyser en redegjørelse for administrative og økonomiske konsekvenser.

Miljøverndepartementet påpeker at ordningen med utvalgte naturtyper er en vektleggingsregel som sier at "skal det tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype slik at forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand unngås", jf. § 53 annet ledd første punktum. Denne vektleggingsregelen skal legges til grunn ved all forvaltning etter plan- og bygningsloven og sektorlover som berører forekomster av utvalgte naturtyper. Dette er regler om bærekraftig bruk som har karakter av en bindende retningslinje for skjønnsutøving etter plan- og bygningsloven og sektorlover. At det skal tas «særskilt hensyn» innebærer at hensynet til forekomsten av den utvalgte naturtypen skal veie tungt i skjønnsutøvelse. Dette innebærer imidlertid ikke at det i alle tilfeller skal ha avgjørende betydning. Her kan det oppstå mål- og interessekonflikter som tilsier at enkeltforekomster av en utvalgt naturtype må ofres. Det «hensynet» som skal tas, er at den beslutningen som den aktuelle myndighet treffer, ikke fører til forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand. Med en naturtypes økologiske tilstand menes status og utvikling for funksjoner, struktur og produktivitet i en naturtypes lokaliteter sett i lys av aktuelle påvirkningsfaktorer. Etter § 53 tredje ledd skal vurderingen bl.a. gjøres i perspektivet av hvor viktig den aktuelle forekomsten er i forhold til totalen av forekomster av naturtypen i Norge. Av § 52 første ledd følger at ordningen med utvalgte naturtyper er et tiltak for å fremme forvaltningsmålet for naturtyper i § 4.

Departementet viser til at ordningen med utvalgte naturtyper skal medføre en forenklet forvaltning for kommuner og andre myndigheter som skal forvalte og fatte beslutninger som kan skade eller ødelegge slik naturtyper. Det at staten har valgt ut noen naturtyper som utvalgte naturtyper innebærer at disse skal tillegges større vekt i forvaltningen enn naturtyper som ikke er utvalgt. Det vil forenkle forvaltningen av natur i Norge. På sikt vil derfor ordningen med utvalgte naturtyper kunne medføre besparelser både for fylkesmenn, kommuner og andre.

Når det gjelder kommunens påpekning av at ordningen vil medføre noe ekstra arbeid stemmer dette når det gjelder meldeplikt og kunngjøring av tillatelser til inngrep etter §§ 54 – 56 i naturmangfoldloven. Det er imidlertid ikke grunn til å anta at dette vil dreie seg om mange saker pr. kommune. De administrative konsekvenser av meldepliktsordningen blir derfor begrenset. Midler til skjøtsel kan det søkes om over en egen tilskuddspost på Direktoratet for naturforvaltnings budsjett. Denne er på 10 millioner kroner i 2010 og er for 2011 økt til 14 millioner kroner. Bedre datagrunnlag er en statlig oppgave og vil ikke bli belastet kommunene. Informasjon til grunneiere om at de har en forekomst av en utvalgt naturtype på sin eiendom skal primært ivaretas av fylkesmennene, men det legges opp til at kommunene bør bistå fylkesmennene med dette. Ut over dette viser departementet til at den årlige budsjettmessige oppfølgingen

av ressurser til Fylkesmenn og kommuner vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

4.2 **Administrative og økonomiske konsekvenser for grunneiere**

Utmarkskommunenenes sammenslutning mener de fem utvalgte naturtypene ikke i særlig grad vil medføre innskrenkninger i det lokale handlingsrommet, men de er bekymret for et vesentlig større omfang av ordningen. Midtre Gauldal kommune kan ikke se at forslag om forskrift kommer i konflikt med dagens landbruk. Oslo kommune forutsetter at innføring av forskriften ikke legger særlige begrensninger på bruken av de aktuelle områdene, verken for grunneier eller kommune. Kommunen mener det ikke ser slik ut, men heller at naturtypene sikres ved aktiv skjøtsel og at grunneiere kan søke om tilskudd til slik skjøtsel. Dette er positivt, for det er uheldig om utvelgelsen fører til begrensninger og økonomisk tap. Bærum kommune vurderer ordningen til ikke å gi ytterlige begrensninger for grunneiere og rettighetshavere. Midtre Namdal samkommune mener forskriften vil få lite konsekvenser for annen aktivitet. Fræna kommune mener ordningen ikke må medføre ekstra kostnader for grunneiere eller kommune.

Nord-Trøndelag fylkeskommune mener forskriften ikke må legge opp til begrenset råderett innenfor områder der det eksisterer lovverk og frivillige avtaler som allerede sikrer miljøet. Forskriften må inneholde en informasjonsplikt til alle parter.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag mener ordningen kan bidra til økt sysselsetting lokalt. Ordningen gir forutsigbarhet ved flerårige avtaler.

Norskog mener at forholdet til produksjon og eierinteresser er dårlig utredet i høringsdokumentet. De hevder at sett under ett er det en mangelfull innsikt i den praktiske rekkevidden av forslagene. Norges Skogeierforbund påpeker at det vil skape usikkerhet for grunneier at forskriften også vil kunne gjelde for nye arealer som nå er ukjent. Grunneier må bli orientert om de konkrete arealene. Skogeierforbundet tolker forskriften slik at det også er meldeplikt for ønskede skjøtselstiltak. Dette bør klargjøres i forskriften.

Norges Bondelag mener det er avgjørende at miljøvernmyndighetene samarbeider med grunneiere og inngår avtaler når det er nødvendig. De viser til at Stortinget forutsatte at berørte grunneiere involveres ved avgrensning av arealene og klargjøring av hvordan arealene skal forvaltes. Bondelaget påpeker at deres standardavtaler kan brukes fritt av grunneiere og miljøvernforvaltning og er gjensidig sikkerhet for begge parter. Bondelaget er positiv til at det ble bevilget 20 mill for 2010. Norges Bondelag understreker at det er miljøvernmyndighetene som har hovedansvaret for å finansiere tiltak og aktiviteter for ordningen med utvalgte naturtyper og at midler må øke i framtida. Norske reindriftssamers Landsforbund ønsker konsultasjoner i forbindelse med utarbeidelse av handlingsplaner der tiltak kan berøre reindriftsinteresser.

Direktoratet for naturforvaltning mener det er svært viktig at det lokale og regionale forvaltningsapparatet driver aktiv informasjon overfor grunneiere og rettighetshavere.

Miljøverndepartementet viser til omtalen av de juridiske konsekvensene av ordningen ovenfor i kap. 1.3 og 4.1. Når en naturtype er en utvalgt naturtype skal Fylkesmannen, i samarbeid med kommunene, sørge for at grunneiere og rettighetshavere så langt det lar seg gjøre informeres om hvor forekomster av utvalgte naturtyper befinner seg. Dersom ny kunnskap innebærer at det avdekkes nye forekomster av en utvalgt naturtype omfattes også disse av ordningen. Fylkesmannen, i samarbeid med kommunene, bør her sørge for at berørte grunneiere og rettighetshavere informeres så raskt som mulig. Skjøtsel av forekomster av utvalgte naturtyper kan kun skje etter avtale med berørte grunneiere og rettighetshavere. Det er etablert en egen tilskuddsordning for utvalgte naturtyper som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på.

I arbeidet med handlingsplaner for utvalgte naturtyper som berører samiske reindriftsinteresser vil Norske reindriftssamers Landsforbund involveres i arbeidet og gis anledning til å uttale seg.

For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.3 Tilskuddsordning

De høringsinstansene som har uttalt seg om tilskuddsordningen har stort sett vært positive til at det er kommet en tilskuddsordning, men påpeker at det må settes av ressurser.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag mener at i det videre arbeidet med forskriften og forvaltningsopplegg for skjøtelsbetingete naturtyper, bør det vurderes å avgrense omfanget til et representativt utvalg av lokaliteter som det er økonomisk, administrativt og organiseringsmessig realistisk å ha fokus på i framtida. Alternativet blir å styre ikke gjennom forskriften, men la antall områder reguleres ved hjelp av hvor mange interessenter som melder seg, sannsynligvis avhengig av størrelsen på tilskuddet. De områdene der en ikke raskt kommer i gang med skjøtsel vil om få år miste sin status på grunn av gjengroing og områdene vil da falle ut av ordningen. Der grunneier ikke er interessert i å drive med skjøtsel selv, må det legges til rette for at andre aktører kan påta seg slike oppdrag (noe grunneier må godkjenne). Så langt har vi ikke oversikt over mulige aktører som for godtgjøring kan hjelpe til, men i tillegg til kommuner kan det tenkes at museer og forskjellige frivillige organisasjoner kan være villige til å påta seg skjøtelsoppdrag.

Direktoratet for naturforvaltning vil før neste runde med ytterligere utvalgte naturtyper ha utarbeidet klare retningslinjer og veiledning knyttet til tilskuddsordningen. Det er viktig at denne blir godt kjent før neste runde med utvalgte naturtyper.

Miljøverndepartementet viser til at det er etablert en egen tilskuddsordning til aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak som er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen. Departementet anser dette som et meget positivt og forutsigbart virkemiddel som det er enkelt å forholde seg til. Slike midler skal komme i tillegg til blant annet landbrukets egne virkemidler. Når det gjelder størrelsen på tilskuddsordningen vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.4 Forholdet til annet lovverk, andre bestemmelser i naturmangfoldloven, veiledning og meldeplikt

4.4.1 Forholdet til annet lovverk

Fylkesmannen i Rogaland ber om at spørsmålet om krav til kartfesting av de utvalgte naturtypene i forskrifts form tas opp på ny.

Direktoratet for naturforvaltning mener det ikke er hjemmel for å stille krav om at kommunene kartfester de utvalgte naturtypene i sine kommune- og reguleringsplaner. Samtidig støtter direktoratet en slik kartfesting der det er mulig, og viser blant annet til hensynssone etter plan- og bygningsloven §§ 11-8 c) og 12-6 som et mulig virkemiddel. Det er likevel viktig å huske at reglene om de utvalgte naturtypene vil gjelde uavhengig av om en kommune har kartfestet områdene med lokaliteter eller ikke i sine planer etter Plan- og bygningsloven.

Miljøverndepartementet påpeker at naturmangfoldloven ikke gir hjemmel for kartfesting av utvalgte naturtyper. Kommunene kan bruke plan- og bygningsloven § 11-8 c) og vise utvalgte naturtyper som hensynssoner for bevaring av naturmiljø i kommuneplanens arealdel. At det skal tas særskilt hensyn til forekomsten av den utvalgte naturtypen følger allerede av naturmangfoldloven. På reguleringsplannivå (områdeplan og detaljplan) er det adgang til å gi bestemmelser om "å sikre naturtyper og annen verdifull natur" etter § 12-6 nr. 6. Kommunen kan velge å ha et høyere beskyttelsesnivå (strengere bestemmelser i hensynssonen) enn det naturmangfoldloven § 53 legger opp til. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.4.2 Forholdet til andre bestemmelser i naturmangfoldloven

Miljøverndepartementet viser til at forskriften ikke vil inneholde regler om konsekvensene av at en naturtype er utvalgt. Det fremgår direkte av naturmangfoldloven §§ 53-56. Det er for ordens skyld også presisert i forskriftens § 4 om utvelgelsens betydning. Forskriften vil heller ikke inneholde regler om hvilke hensyn som skal vektlegges ved behandling av søknader om tillatelse til inngrep i en utvalgt naturtype. Det vil følge direkte av naturmangfoldloven og de aktuelle sektorlover og plan- og bygningsloven. Forvaltningen skal skje gjennom bærekraftig bruk. Utvelging av naturtyper som utvalgt naturtype medfører ingen overføring av myndighet fra sektormyndighet til miljømyndighet. Ordningen med utvalgte naturtyper gjelder ikke i verneområder.

Reglene om utvalgte naturtyper gir ikke hjemmel til å utføre skjøtsel eller å pålegge grunneier å gjøre det. Slik skjøtsel er derfor avhengig av avtale med grunneier/rettighetshaver. Dette i motsetning til verneområder der staten har hjemmel til å gjennomføre skjøtsel, jf. naturmangfoldloven § 47.

4.4.3 Meldeplikt

Noen kommuner mener at kommunenes tilbakemeldingsfrist på 3 uker for tiltak i en forekomst av utvalgte naturtyper etter §§ 54 og 55 for jord- og skogbrukstiltak er for absolutt og kort. Særlig hvor vurdering av tiltaket krever inngående økologiske vurderinger.

Flere av høringsuttalelsene uttrykker at det er noe uklarhet omkring ordningen med meldeplikt for jord- og skogbrukstiltak. Flere påpeker behovet for en gjennomgang av ordningen med miljøplan for å sikre at den vil fungere i forhold til de utvalgte naturtypene. Flere har også ønsket en presisering i forskriften slik at det tydelig kommer frem at ønskede skjøteselstiltak ikke skal være meldepliktige.

Flere Fylkesmenn ønsker også en klargjøring av hvordan de utvalgte naturtypene skal vises i planer etter plan- og bygningsloven. Flere Fylkesmenn, samt Statens landbruksforvaltning fremhever viktigheten i at ny forskrift etter jordlovens § 11 raskt kommer på plass. SLF sier at miljøplan i jordbruket er tenkt som et verktøy for kontroll av produksjonstilskudd. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag viser til at jordbrukseiendommer som ikke er i drift ikke omfattes av forskrift om miljøplan og det etterlyses en videre avklaring på hvordan miljøplan oppfyller meldeplikt. Landbruks- og matdepartementet foreslår en presisering i forskriften til utvalgte naturtyper om hva som skal kunngjøres etter naturmangfoldloven § 56 første ledd, blant annet om dette også gjelder for godkjente miljøplaner som berører utvalgte naturtyper. LMD foreslår en presisering i forskriften slik at meldeplikten kun omfatter tiltak som er egnet til å endre karakteren eller omfanget til en utvalgt naturtype. LMD mener §§ 54 og 55 kan oppfattes slik at tiltakshaver må søke om tillatelse også til nødvendige eller ønskede skjøtselstiltak. Ut fra merknadene til § 55 foreslår LMD at meldeplikten bare gjelder "tiltak som gjennomføres som en del av jordbruksvirksomheten og som er egnet til å endre karakterene eller omfanget av en forekomst av en utvalgt naturtype". Forskriften bør klargjøre at meldeplikten ikke gjelder nødvendige eller ønskede skjøtselstiltak. Norges Skogeierforbund har blant annet forslag på endring i forskriften slik at meldeplikt kun inntreffer for jord- og skogbruker der de er blitt informert om hvilke konkrete arealer meldeplikten gjelder for.

Direktoratet for naturforvaltning:

Meldepliktsordningen er vedtatt av Stortinget og fremkommer av naturmangfoldloven § 54 for skogbrukstiltak og § 55 for jordbrukstiltak. Rammene for meldepliktssystemet er derfor fastsatt i lov, med de begrensninger for endring i forskriften dette medfører.

De fleste jord- og skogbrukstiltak kan gjennomføres uten tillatelse. Lovgiver så derfor behovet for å innføre en meldeplikt for lovlige tiltak som kunne berøre de utvalgte naturtyper som befinner seg i jordbruksområder og i skog. Lovens system er at melding skal sendes kommunen, som så skal vurdere tiltaket etter reglene i naturmangfoldloven § 53 annet og tredje ledd. Dersom kommunen finner at tiltaket skal nektes, eller kun kan gjennomføres etter nærmere vilkår, så skal dette gjøres i samsvar med sektorregelverket, dvs. skogbruksloven med forskrifter, eller jordloven med forskrifter. I den forbindelse er jordloven § 11 endret slik at det foreligger hjemmel til forskrift om "særlige miljøverdiar".

Det er fra flere stilt spørsmål ved rettstilstanden før slik ny forskrift kommer på plass. DN regner med at det er kontakt mellom MD og LMD om slik forskrift. DN er av den oppfatning at det ikke er noe krav om at slik forskrift må være gitt før bestemmelsen i naturmangfoldloven § 55 er virksom, selv om en slik forskrift selvsagt vil forenkle praktiseringen av bestemmelsen. Før slik forskrift er på plass må tolkningen formelt sett forankres i jordlova § 1, selv om jordlova ikke gir noen presis veiledning på hvordan driften i en utvalgt naturtype skal gjøres. Lovene gjelder side om side, og det betyr at retningslinjene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12 vil være veiledende for vedtaket i tillegg til miljøfaglig skjønn etter jordlova.

Det er kommet kommentarer på at 3 ukers fristen som er foreslått i forskriftens § 4 annet ledd er for knapp. Særlig i de komplekse tilfellene. Det følger av naturmangfoldloven §§ 54 og 55 at ingen tiltak kan gjennomføres før svar fra kommunen foreligger. DN ser poenget i at 3 uker i enkelte tilfeller kan være knapt. Samtidig er det for tiltakshavere i jord- og skogbruk særlig viktig at fristene er korte, i og med at tiltak her ofte er årstidsbaserte. Dette må også ses i sammenheng med at dette gjelder tiltak som ellers kan gjennomføres uten tillatelse. DN fastholder derfor forslaget til en frist på 3 uker.

Det er i høringen kommet frem at flere synes det er uklart hvilke tiltak som skal kunngjøres etter bestemmelsen i naturmangfoldloven § 56, blant annet om dette også gjelder godkjente miljøplaner som berører utvalgte naturtyper. LMD ønsker at dette må komme tydeligere frem i forskriften. DN mener at det fremkommer tydelig av ordlyden i naturmangfoldloven § 56 første ledd at alle tillatelser til tiltak i forekomster av utvalgte naturtyper skal kunngjøres i minst en avis. Dette vil også gjelde tiltak som er meldepliktige etter naturmangfoldloven §§ 54 og 55. DN er likevel enig i at det ikke er opplagt at også godkjente miljøplaner skal kunngjøres dersom de innebærer godkjenning av tiltak i utvalgte naturtyper. DN foreslår derfor at dette kommer frem både i en revidert versjon av forskrift om miljøplan, og i forskrift til utvalgte naturtyper.

Meldeplikten etter naturmangfoldloven § 54 og 55 forutsetter at et tiltak skal iverksettes i naturtypen. For slåttemark og slåttemyr er det i hovedsak gjengroing som er trusselen. Direktoratet tolker det ikke slik at det foreligger en meldeplikt ved gjengroing. Men selv om et gårdsbruk ikke er i drift, ikke mottar produksjonstilskudd og ikke har noen miljøplan, vil meldeplikten gjelde for tiltak som må defineres som et jordbruksiltak etter naturmangfoldloven § 54. For øvrig vil tiltak i disse naturtypene reguleres av naturmangfoldloven § 53 og gjeldende sektorregelverk.

Miljøverndepartementet viser til at rammene for meldepliktsordningen følger av naturmangfoldloven § 54 for skogbruksiltak og § 55 for jordbruksiltak. Det er derfor begrenset hva som kan vedtas i en forskrift om utvelgelse av en naturtype. Forslaget til Norges Skogeierforbund om at meldeplikt kun skal inntre for jord- og skogbruker der de er blitt informert om hvilke konkrete arealer meldeplikten gjelder er ikke i samsvar med loven.

Det følger av §§ 54 og 55 at meldeplikten gjelder for alle tiltak som kan berøre en forekomst av en utvalgt naturtype og som ikke krever tillatelse etter skog- og jordbruksregelverket. For å operasjonalisere bestemmelsen legger departementet til grunn at meldeplikten etter forskriften ikke gjelder tiltak som i handlingsplanen angis

som positive for naturtypen og på den måten bygger opp under naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand. Det er imidlertid meldeplikt for alle andre tiltak som ikke beskrives i handlingsplanen, eller som beskrives som tiltak som er egnet til å endre karakteren eller omfanget av en forekomst av en utvalgt naturtype.

I en vurdering av om det meldepliktige tiltaket skal tillates eller ikke etter §§ 54 og 55 skal det gjøres de samme vurderinger som for andre tiltak etter § 53 annet og tredje ledd. I en slik vurdering vil også naturmangfoldloven §§ 8 til 12, jf. § 7, komme inn. Slik er det også for alle andre beslutninger etter plan- og bygningsloven, sektorlover og andre bestemmelser i naturmangfoldloven som berører en forekomst av en utvalgt naturtype.

Miljøverndepartementet legger til grunn at ordningen om utvalgte naturtyper kan tre i kraft selv om det ikke er gitt forskrift etter jordlovas § 11 om særlige miljøverdier.

I likhet med Direktoratet for naturforvaltning mener departementet at fristen for å gi tilbakemelding bør settes til 3 uker. Fristens lengde synes som en hensiktsmessig avpassing av hensynet til forutberegnelighet for grunneiere og rettighetshavere og hensynet til en forsvarlig saksbehandling.

Miljøverndepartementet vil bemerke at bakgrunnen for ordningen i § 56 første ledd om at tillatelse til tiltak i forekomster av en utvalgt naturtype skal kunngjøres er at offentligheten skal bli kjent med tiltaket. Miljøverndepartementet legger til grunn at dette også gjelder der kommunen har gitt tillatelse til inngrep i forekomster av en utvalgt naturtype ved godkjenning av miljøplan etter naturmangfoldloven § 55 annet ledd.

Miljøverndepartementet er enig med Direktoratet for naturforvaltning i at gjengroing eller annen negativ utvikling som skyldes manglende skjøtsel ikke skal anses som omfattet av meldeplikten. Det er kun aktive tiltak og inngrep som omfattes av meldeplikten og det er uten betydning at gårdsdriften formelt er opphørt eller ikke. Inntil miljøplan er videreutviklet til å være et hensiktsmessig verktøy for å ta stilling til utvalgte naturtyper i jordbrukslandskapet, må avklaringer etter naturmangfoldloven skje for hvert enkelt tiltak. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.5 Klage

Høringen viser at det er noen spørsmål knyttet til klageordningen etter utvalgte naturtyper og Fylkesmennes rolle her. Blant annet har Fylkesmannen i Rogaland stilt spørsmål ved hvem som har klagerett på vedtak etter naturmangfoldloven § 56. Direktoratet for naturforvaltning mener at det kommer klart frem av ordlyden i naturmangfoldloven § 56 annet ledd, og dens kommentarer i Ot.prp.nr. 52, at dette ikke er en selvstendig klagehjemmel. Bestemmelsen er gitt for å hjemle en uttalellesrett for overordnet miljøvernmyndighet i saker som er påklaget etter gjeldende sektorregelverk. Systemet med de utvalgte naturtypene er nettopp slik at det er sektorregelverket som skal benyttes, og i utgangspunktet også det klagesystem som følger av dette regelverket. Naturmangfoldloven § 56 annet ledd gir likevel overordnet miljøvernmyndighet en rett til å uttale seg i klagesaker etter annet lovverk, noe som er

med på å styrke ivaretakelsen, vektleggingen og kunnskapen om de utvalgte naturtypene i klagesaksbehandlingen.

Miljøverndepartementet viser til at forskriften vil gjelde på tvers av forvaltningssektorene. Den offentligrettslige forvaltningen vil gjennomføres av den enkelte sektormyndighet i henhold til det aktuelle lovverk i det enkelte tilfelle, jf. naturmangfoldloven § 53. Miljøverndepartementet er således enig med Direktoratet for naturforvaltning at § 56 ikke er en egen klagehjemmel og at det er det klageordningen etter sektorregelverket som skal benyttes. Men § 56 gir overordnet miljømyndighet en rett til å uttale seg, slik Direktoratet for naturforvaltning viser til ovenfor. Her må vedkommende sektor sørge for at overordnet miljømyndighet får slike klagesaker oversendt til uttalelse med en frist for å komme med eventuelle merknader.

Et særspørsmål reiser seg i forhold til klage på vedtak fattet av kommunen etter § 55 *meldeplikt for jordbrukstiltak*. Slik § 55 er utformet gir den selvstendig hjemmel for kommunen til å gi avslag eller nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres. Etter naturmangfoldloven § 62 tredje ledd er Direktoratet for naturforvaltning klageinstans for vedtak truffet av kommunen, med mindre annet er bestemt.

Miljøverndepartementet ser det som hensiktsmessig å legge myndighet som klageinstans etter § 55 til Landbruks- og matdepartementet. Denne myndigheten kan delegeres til Statens landbruksforvaltning.

Hvem som kan påklage vedtak som berører en forekomst av en utvalgt naturtype følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler. Naturmangfoldloven har ingen særregler for hvem som kan påklage slike vedtak etter sektorlover. Forvaltningsretten sier at et enkeltvedtak ikke kan påklages av et forvaltningsorgan fordi vedtaket berører forvaltningsorganets saksområde. Om kommunen unnlater i et vedtak å ta hensyn til en utvalgt naturtype gir det ikke fylkesmannen, Direktoratet for naturforvaltning eller andre offentlige instanser adgang til å påklage vedtaket. Det samme gjelder der andre forvaltningsorganer unnlater å ta pliktige hensyn etter naturmangfoldloven ved vedtak etter annen lovgivning. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.6 Kartlegging, dokumentasjon og tilgjengelighet

Alle de høringsinstanser som har uttalt seg om dette temaet understreker viktigheten av å ha gode og tilgjengelige data. Mange av høringsinstansene påpeker at kartlegging og kvalitetssikringen er for svak eller mangler, og at den må fullføres eller gjentas. Kravene til tilgjengelighet og kvalitet på data øker sterkt når det blir bundet både tilskuddsordninger og restriksjoner til forekomstene for grunneiere og kommuner. De problemene med datagrunnlag som høringsinstansene påpeker kan bare løses gjennom tilgang på ressurser, kartleggingskompetanse og tid.

Fiskeri- og Kystdepartementet bemerker at det antas å kunne medføre praktiske utfordringer å identifisere og avgrense enkelte av naturtypene, for eksempel slåttemark.

Direktoratet for naturforvaltning er enig i at datagrunnlaget på naturtyper må forbedres. Kartleggingen av naturtyper bør fortsette gjennom at staten stiller ressurser til rådighet. Naturbase må tilpasses slik at det blir lett å finne forekomster av *utvalgte naturtyper*. Dette må være på plass når forskriftene blir endelig vedtatt. Fylkesmannen

må være oppdatert på forekomster av *utvalgte naturtyper* og Fylkesmannen må få tilført tilstrekkelig ressurser for denne jobben.

Miljøverndepartementet påpeker at kunnskapsgrunnlaget og datagrunnlaget er godt nok til å iverksette ordningen. Miljøverndepartementet viser samtidig til at det er viktig å øke kunnskapen om og kartleggingen av naturtyper, *men at dette* vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen. Dersom en forekomst av en utvalgt naturtype registreres etter at forskriften trådte i kraft vil den være omfattet av ordningen. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

4.7 Kriterier, definisjoner, bruken av klassifikasjonssystemet Naturtyper i Norge (NiN)

Flere påpeker viktigheten av å ha klare definisjoner av naturtypene og at disse er klart avgrenset på kart. Artsdatabanken og NTNU Vitenskapsmuseet påpeker at det er uheldig at ikke Naturtyper i Norge (NiN) nomenklatur er brukt.

Direktoratet for naturforvaltning er enig i viktigheten av klare beskrivelser og kriterier, men ser at det må være balanse mellom beskrivelse og kvalifiserende kriterier. Presisjon i beskrivelsen må ikke føre til at noen forekomster som omfattes av de kvalifiserende kriteriene blir ekskludert. Beskrivelsen må derfor være relativt rund, mens kriteriene kan være presise. Der forskriften har brukt verdikriteriet fra kartleggingen (A-, B-, og C-lokaliteter) ligger det en lang rekke faglige kriterier under, som det fører for langt å ta med i forskriften. I veiledningsdokumenter vil det imidlertid være fullt mulig å utvikle og informere om presisjonsnivået. Direktoratet vil innarbeide Naturtyper i Norge (NiN) i alt arbeid med naturtyper. Dette må skje på en hensiktsmessig måte og i et hensiktsmessig tempo.

Miljøverndepartementet presiserer at det Direktoratet for naturforvaltning kaller beskrivelser er det samme som mange høringsinstanser har kalt definisjon av naturtypen, mens kriterier er hvilken kvalitet naturtypen må ha for å bli utvalgt.. Direktoratet for naturforvaltning har etter høring gjort endringer i beskrivelsene av naturtypene slåttemark, slåttemyr, hule eiker og kalksjøer slik at beskrivelsene nå er tilpasset Naturtyper i Norge (NiN) i tråd med Artsdatabankens anbefalinger, og lar seg greit definere etter NiN. Miljøverndepartementet har gjort endringer i beskrivelsen av naturtypen kalklindeskog for å tilpasse den Naturtyper i Norge (NiN). For alle naturtypene unntatt Kalklindeskog er det gitt kriterier som sier noe om hvilken kvalitet naturtypen må ha for å bli utvalgt. Miljøverndepartementet slutter seg til direktoratets tilråding når det gjelder kriteriene for slåttemark og slåttemyr basert på kartlegging etter DN håndbok 13 (A-, B-, og C-lokaliteter) og til kriteriene for kalksjøer basert på forekomst av arter. For hule eiker foreslår departementet andre kriterier enn direktoratets tilråding. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5 MERKNADER TIL DE ENKELTE UTVALGTE NATURTYPENE

5.1 Slåttemark og slåttemyr

5.1.1 Mål og valg av virkemidler

Naturtypene slåttemark og slåttemyr omfattes av en felles handlingsplan og høringsuttalelser og kommentarer er derfor samlet i ett kapittel. I henhold til handlingsplanen er det 1275 forekomster av slåttemark registrert i Naturbase. Av disse er det ca 850 forekomster som har en kvalitet tilsvarende kategori A ”svært viktig” og B ”viktig”, jf. DN-håndbok 13 om kartlegging av naturtyper. Målet for handlingsplanen er å få alle A-lokaliteter og de fleste B-lokaliteter i aktiv drift senest i 2015. Lauveng inngår i slåttemark. Intakte lauvenger er svært sjeldne i dag. Av lauveng er det mellom 10 og 20. Antall slåttemyrer som foreslås utvalgt er pr i dag ca. 125. De fleste av disse ligger i Trøndelag (ca 50) og i Rogaland (ca 30).

Statens landbruksforvaltning mener målet er ambisiøst og krever samhandling og samarbeid mellom miljø- og landbruksforvaltning på alle nivå. Slåttemark er den av de foreslåtte naturtypene som har størst arealmessig omfang. De registrerer at det er svakheter ved informasjonsgrunnlaget når det gjelder kvalitet på data. Dette anser de likevel ikke for å være problematisk, da samarbeidet mellom miljø- og landbruksforvaltning fungerer godt og er innrettet for å kunne prioritere hvilke lokaliteter som skal ivaretas, gjennom felles tiltaksmidler (både økonomisk og informasjonsmessig).

Landbruks- og matdepartementet mener at skal et opplegg med handlingsplaner som er basert på blant annet skjøtsel fungere i praksis må det være et godt samarbeid med blant annet næring og andre. Etter LMDs mening er det foreløpig ikke lagt godt til rette for dette. Prioritering og utvelgelse har i liten grad tatt utgangspunkt i eksisterende forvaltning og tiltak og det reelle trusselbildet.

Direktoratet for naturforvaltning viser til at gjennom handlingsplanen for slåttemark har de fylkene som har implementert planen så langt etablert samarbeid mellom Fylkesmannens miljø- og landbruksavdelinger og mellom fylke og kommuner for å håndtere valg av lokaliteter og tildeling av tilskudd. Landbruksrådgivningen og andre relevante fagmiljø er også involvert. Heving av kompetansen omkring skjøtsel av slåttemark er en viktig del av handlingsplanen. Det er søkt løst gjennom ressursgrupper på fylkesnivå. Disse gruppene får opplæring av fagpersonell og skal bruke sin kunnskap og spre den videre. Ressursgruppa registrerer, tilstandsvurderer og tilrår valg av områder for skjøtsel, holder kontakt med grunneiere og lager skjøtelsplaner. Det hele koordineres av en sentral fagperson. Systemet har vist seg å fungere svært bra og entusiasmen er stor både blant deltakere i ressursgruppene og grunneiere. Samarbeidet er et resultat av gode relasjoner og samarbeid over lang tid i arbeidet med kulturlandskap. Handlingsplanen for slåttemark stiller krav om kunnskapsbasert skjøtelsplan. Skjøtelsplanen må inngå i miljøplanen for de bruk som har det.

Til Landbruks- og matdepartementets kommentar om at flere av forslagene til forskrifter er ikke vurdert i forhold til eksisterende virkemidler og trusselbildet artene og naturtypene står overfor, vil direktoratet bemerke at ordningen med tilskudd til skjøtselskrevende utvalgte naturtyper for slåttemark og slåttemyr blir et supplement til landbrukets egne tilskuddsordninger. Gjennomganger av tilskuddsordningene i landbruket gjort av BioForsk og Statens landbruksforvaltning har vist at disse ikke i tilstrekkelig grad ivaretar restene av disse naturtypene.

I tillegg til gjengroing er truslene mot naturtypene også nedbygging, gjødsling og oppdyrking. Ved hjelp av virkemiddelet utvalgte naturtyper vil det i hvert enkelt tilfelle av søknad om tiltak bli vurdert konsekvenser og alternativer, noe som vil gi naturtypen en bedre beskyttelse mot negativ påvirkning enn kun eksisterende virkemidler, inkludert handlingsplan. Dessuten vil ordningen, bidra til økt fokus, bevissthet og kunnskap om naturtyper.

Miljøverndepartementet viser til at systemet i handlingsplan for slåttemark fungerer godt og sikrer samarbeid mellom miljø- og landbruksmyndigheter, kommuner og grunneiere. Departementet registrerer også at det er et godt samarbeid mellom miljø- og landbruksforvaltningen på dette feltet. Virkemidlet utvalgt naturtype vil for slåttemark og slåttemyr utfylle virkemidlene og tilskuddsordningene i landbruksforvaltningen. Kunnskapsbasert skjøtselsplanen bør vurderes å inngå i miljøplanen for de bruk som har det. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5.1.2 Ambisjoner, avgrensing, kartlegging

Fylkesmannen i Oslo-Akershus påpeker at slåttemark og slåttemyr av lokal verdi (C lokalitet) kan ha et stort restaureringspotensial dersom hevdene gjenopptas. Ved at forskriften kun omfatter svært viktige og viktige forekomster, er det en risiko for at lokaliteter med et godt naturgrunnlag med hensyn til geologi, klima, botanikk i form av frøbank osv., kan gå tapt fordi hevdene har vært opphørt en periode, og gjengroing har redusert verdien.

WWF mener det for disse naturtypene vil være mulig å spekulere i å redusere verdien av naturtypen ved å la området gro igjen, siden grunneier ikke er pålagt skjøtsel. WWF vil imidlertid fremheve § 53 som sier at "Ved forvaltning av fast eiendom skal det tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype slik at forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstens økologiske tilstand unngås". WWF håper bestemmelsen i loven vil brukes for å hindre at grunneiere bevisst lar området gro igjen.

Flere kommuner og Fylkesmenn uttrykker bekymring for at kartleggingen i deres område trenger kvalitetssikring og nye registreringer. Artsdatabanken mener det er svært varierende kvalitet på kartleggingen til i dag, med store mangler vedrørende dekningsgrad. SABIMA kommenterer at det er liten grunn til å tro at ikke slåttemyr har forekommet over hele landet, også i Østfold, Vestfold og Troms.

Direktoratet for naturforvaltning viser til at skjøtsel bare kan bygge på frivillige avtaler. I praksis vil antall forekomster som er omfattet av forskriften etter hvert være likt det antall som blir aktivt skjøttet. De øvrige gror igjen og mister etter hvert den verdi de hadde ved registreringstidspunktet, eller mister sine kvaliteter av andre grunner. Objekter i Naturbase, inkludert slåttemark og slåttemyr er tilgjengelige i Skog og landskap sitt kartsystem "Gårdskart på nett", slik at alle jordbrukseiendommer kan se om de har kartlagte utvalgte naturtyper på sin eiendom.

Kartlegging av naturtypene i kulturlandskapet har siden 2003 i hovedsak vært utført fra sentralt hold. Fra 2010 har Fylkesmannen hatt ansvar for å samordne videre naturtypekartlegging i kulturlandskapet med annen naturtypekartlegging i fylket og kommunene. Unntatt er Nordland hvor det pågikk supplerende kartlegging i direktoratets regi i 2010. Det er fortsatt enkelte behov for kartlegging av naturtyper i kulturlandskapet på kommunenivå, selv om vi regner at vi har fanget opp de fleste av de aller viktigste områdene i fylkene og i mange av kommunene. Det er imidlertid er stort kontinuerlig behov for oppdatering og rekartlegging av de kulturbetingete naturtypene, kulturmarkene, ettersom de endres over tid når de ikke skjøttes og naturmangfoldkvalitetene som ga dem verdien A eller B blir borte. Det er behov for mer informasjon overfor kommunene både når det gjelder det som er kartlagt og videre kartleggingsbehov. Direktoratet ser at naturmangfoldloven aktualiserer mer ansvar til og større grad av involvering i kommunene enn tidligere i registreringsarbeidet på grunn av den rollen de nå har fått.

Miljøverndepartementet viser til at det er viktig å øke kunnskapen om og kartleggingen av naturtyper, men at gjeldende kunnskapsgrunnlag anses tilstrekkelig for at systemet skal fungere tilfredsstillende. Kartlegging av naturtyper vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettssituasjonen. Departementet vil, som direktoratet, presisere at skjøtsel må skje etter avtale med grunneiere og rettighetshavere. Naturmangfoldloven § 53 gis ikke hjemmel for å pålegge grunneier eller rettighetshaver en skjøtelsesplikt, f.eks. som følge av gjengroing.

Når det gjelder merknaden om at slåttemark og slåttemyr av lokal verdi (C lokalitet) kan ha et stort restaureringspotensial, viser Miljøverndepartementet til naturmangfoldloven §53 femte ledd "*Kommunen kan ved forskrift bestemme at reglene i §§53 til 56 skal gjelde for kommunens forvaltning av forekomster av andre nærmere bestemte naturtyper i kommunen*". Dette gir kommunene mulighet til å sette regler også for naturtyper som ikke fyller kriteriene satt for hele landet, for eksempel slåttemark og slåttemyr av lokal verdi (C lokalitet).

For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5.1.3 Definisjon av naturtypene og kriterier for utvelgelse

Dette er det punktet som har fått flest kommentarer fra høringsinstansene når det gjelder slåttemark og slåttemyr.

Oslo Kommune påpeker at forskriften og kartleggingshåndboka (DN-håndbok 13) har ulik definisjon av slåttemark og slåttemyr. Kommunen mener det bør være samme definisjon. De tror ikke det er hensiktsmessig å sette noe absolutt krav om at engene

ikke skal været gjødslet tidligere, slik forskriftsforslaget synes å gjøre. Det er ikke sikkert at sparsom gjødsling ett eller noen få år fører til sterkt reduserte naturverdier, det viktige er hvilken utforming og artssammensetning enga har i dag. Det vil være omfattende arbeid å skille ut de engene som aldri har vært gjødslet. Det vil oppstå tvil om ei eng kvalifiserer etter forskriften, dersom bruker hevder at enga en gang har blitt gjødslet.

Flere fylkesmenn mener det er behov for å se nærmere på hva som menes med slåttemark i forskriften. Mange av de verdifulle slåttemarkene har nok vært gjødslet i liten grad. Dersom det er viktig at området har blitt slått sammenhengende i meget lang tid bør dette presiseres. Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Østre Toten kommune mener at man bør ha en definisjon av naturtypene som avgrenser med hensyn til hvilket artsmangfold naturtypen har i dag, forekomst av rødlistearter, arealstørrelse og hvilke økologiske prosesser som er i virksomhet, samt at naturverdiene begunstigges av slått.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag mener det er behov for å se nærmere på hva som menes med slåttemyr i forskriften, slåtten på de fleste myrer har opphørt for lenge siden og det kan være vanskelig å skille dem fra rikmyrer som ikke har vært slått. Fylkesmannen i Møre og Romsdal påpeker at definisjonen av slåttemyr ikke er identisk med kartleggingshåndboka. Dette betyr ny avgrensing i felt for flere tusen dekar.

Artsdatabanken mener forskriften ikke egentlig inneholder noen definisjon av slåttemark, men en upresis beskrivelse det kan reises en rekke kritiske avgrensningsspørsmål til. Naturtyper i Norge (NiN-systemet) inneholder presise definisjoner av hovedtypen ”kulturmarkseng”, som deles i grunn-undertyper for slåttemark og for beitemark. Deres forslag er at begrepet ”slåttemark” som gjenstand for utvelgelse knyttes til slåttemarks-undertypene av kulturmarkseng i Naturtyper i Norge. Naturtyper i Norge inneholder et beskrivelsessystem, som gjør det mulig å beskrive arealegenskaper som bruksform, bruksintensitet og gjengroingstilstand. Artsdatabanken påpeker at slåttemyr ikke er en egen type i Naturtyper i Norge, men kan defineres som myr preget av ekstensiv hevd over lang tid, og slått som hevdform. Som for slåttemark er det behov for mer presise definisjoner, særlig mht hevdintensitet, og av hvor sterkt preg av tidligere hevd etter lang tids opphør av bruk som må til for at et areal skal karakteriseres som ei slåttemyr.

NTNU Vitenskapsmuseet mener det er uheldig at definisjonen av slåttemark og slåttemyr er i forslaget til forskrift gjort avhengig av kartleggingen av naturtyper i henhold til kartleggingshåndboka (DN-Håndbok 13). Først og fremst fordi denne kartleggingen er av svært variabel kvalitet, men også fordi store arealer ikke er kartlagt. Når det gjelder slåttemark er definisjonen slik den lyder i forslaget til forskrift også inkonsekvent. For å bøte på dette mener de at man heller bør utarbeide en definisjon av slåttemark som ligger nært opptil definisjonen av ”kulturmarkseng” med slått i Naturtyper i Norge. Slåttemyr er ikke eksplisitt definert i NiN, men ved å legge kriteriene i DN-håndboka og prinsippene i NiN til grunn vil man kunne få en mer hensiktsmessig og klarere definisjon av slåttemyr.

Bioforsk Midt-Norge mener definisjon av slåttemark bør modereres for at vi ikke skal miste viktige lokaliteter. Det er i dag ca. 250 kjente slåttemyrer av høy verdi. Mange av dem ligger meget utilgjengelig til, er store og vanskelige å slå. For at arbeidet med å ivareta slåttemyrer skal bli realistisk, bør antallet man skal ta vare på begrenses til noen utvalgte myrer av høy verdi som sammen dekker de viktigste variasjonene i slåttemyrvegetasjon.

Norges Bondelag viser til at handlingsplanen for slåttemark også omfatter lauveng og slåttemyr. Det framstår som uoversiktlig at slåttemyr opprettes som en selvstendig utvalgt naturtype, samtidig som handlingsplanen også omfatter slåttemyr. Norges Bondelag anbefaler at slåttemyr tas inn i naturtypen slåttemark.

SABIMA understreker nødvendighetene av klare definisjoner av naturtypene og hvordan disse skal avgrenses. De synes "meget lang tid" er for uklart. De påpeker at kriteriet "åpen eng" kan bli litt selvmotsigende når det gjelder lauveng. Denne er per definisjon ikke åpen og SABIMA mener at man ikke nødvendigvis kan stille samme krav til et åpent marksjikt som for åpen eng. Lauveng med gamle styvingstrær er et svært verdifullt restaureringsobjekt selv om feltsjiktet er temmelig gjengrodd.

Direktoratet for naturforvaltning skiller mellom de kvalifiserende kriteriene, som er hvilke kvaliteter naturtypen må ha for å bli utvalgt, og beskrivelsen som avgrenser og definerer hvilken naturtype det dreier seg om.

Direktoratet ønsker å ta en del av høringsinstansenes merknader til følge ved å endre beskrivelsen i forskriften noe slik at den tilnærmer seg NiN-systemets begrepsapparat, og slik at den ikke virker begrensende i forhold til de kvalifiserende kriteriene. DN gjør imidlertid oppmerksom på at NiN systemet ennå ikke er utprøvd og typene i kulturlandskap kan være vanskelige å skille eksakt i felt. Begrepet kulturmarkseng i NiN omfatter enger som ikke er gjødslet, og enger som for eksempel har vært svakt gjødslet en eller annen gang klassifiseres som kunstmark. I felt kan i noen tilfeller dette være en mosaikk og hele lokaliteten kan ha en A-verdi. For ikke å begrense beskrivelsen sånn at slike lokaliteter blir utelukket, brukes begrepet "eng" i forskriften. I en tilpasning til NiN-systemet må disse forholdene i framtid gjenspeiles i en ny kartleggingshåndbok. Det betyr at etter NiN inneholder noen enger også kunstmarkseng, dette er et godt begrep, men som vi ikke finner formålstjenlig å introdusere i denne sammenhengen nå. Forholdet til NiN ser vi også kan inngå i veiledningsmateriale. Vi tar også med lauveng i navnet på naturtypen, da det kan virke klargjørende.

Direktoratet for naturforvaltning tilrår at for naturtypen slåttemark gjøres ingen endring i kvalifiserende kriterier i forskriften. Beskrivelsen endres for å ta en del av høringsinstansenes merknader til følge, slik at det til sammen blir:

Slåttemark inkludert lauveng klassifisert som "svært viktig" (A-lokalitet) og "viktig" (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning og for lauveng omfattes også forekomster klassifisert som "lokalt viktig" (C-lokalitet). Med slåttemark menes åpen eller spredt tresatt eng med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått, og som fortsatt bærer preg av dette. Lauveng er slåttemark med spredte lauvtrær som er styvet/hamlet.

Direktoratet for naturforvaltning tilrår at for naturtypen slåttemark gjøres ingen endring i kvalifiserende kriterier i forskriften. Forskriftens beskrivelse av naturtypen foreslås endret slik at begrepsapparatet blir mer i tråd med NiN-systemet og slik at den ikke virker begrensende i forhold til de kvalifiserende kriteriene:

Slåttemyr klassifisert som "svært viktig" (A-lokalitet) og "viktig" (B-lokalitet) av Direktoratet for naturforvaltning. Med slåttemyr menes myr med vegetasjon som er betinget av tradisjonell slått og som fortsatt bærer preg av dette.

Miljøverndepartementet mener det er hensiktsmessig at begrepsapparatet blir mest mulig i tråd med NiN-systemet og slutter seg til de endringer Direktoratet for naturforvaltning har gjort etter høring. Departementet har avklart med Artsdatabanken at definisjonene på slåttemark og slåttemyr nå er i tråd med NiN systemet og Artsdatabankens anbefalinger. Dette innebærer blant annet at det i forskriften ikke stilles krav om at slåttemarka ikke skal være gjødslet eller pløyd og merknadene fra Oslo kommune og flere fylkesmenn tas dermed til følge. Departementet viser til at bak forskriftens kvalitetskriterier *viktig" (A-lokalitet) og "viktig" (B-lokalitet)* ligger vurderinger beskrevet i kartleggingshåndboka (DN-Håndbok 13). Kriteriene kan derfor også brukes på arealer som kartlegges i framtiden. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5.1.4 Spesielt om slåttemyr

Gjennom handlingsplanen for slåttemark ønsker Direktoratet for naturforvaltning å legge opp til et regime der et representativt utvalg av slåttemyrer blir plukket ut, hvor man har intensjoner om å etablere skjøtsel gjennom frivillige avtaler. Der skjøtelsesregime er etablert er det viktig at det vises spesiell aktsomhet mot aktivitet som berører naturtypen. Hvilke av disse slåttemyrene som blir fulgt opp med slått er vanskelig å si med sikkerhet på forhånd, det er avhengig av interesse og søkere.

Sametinget uttrykker bekymring over at det kan bli konsekvenser for reindrifta som følge av at slåttemyr blir en utvalgt naturtype. Eventuelle konsekvenser for reindrifta vil kunne bestå i at forvaltningsmyndigheten som gir tillatelse til å sette opp gjerde, også vil måtte ta med i vurderingen om gjerdet berører den *utvalgte naturtypen* slåttemyr. Det kan i teorien føre til justeringer av plassering/trasé.

Direktoratet for naturforvaltning mener at eventuelle konsekvenser for reindrifta vil bli små. Det er en teoretisk mulighet for at de få representative slåttemyrene som blir plukket ut for skjøtsel skal kunne føre til justering av plassering av gjerdeanlegg for reindrifta. DN anser faren for konflikter som svært liten. Ei slåttemyr vil bare bli berørt av gjerdeanlegg dersom det ligger direkte på eller i umiddelbar nærhet av slåttemyra og fører til sterkt beitetrykk og mye tråkkslitasje, dvs. at eventuelle justeringer av gjerde blir små. Normalt beitetrykk er uproblematisk. Når det gjelder barmarkskjøring av slik karakter at den vil ha negativ konsekvens for slåttemyr, må dette løses gjennom informasjon og oppsyn, eventuelt løypestikking.

Miljøverndepartementet er enig med Direktoratet for naturforvaltnings vurdering om at konsekvensene for reindriften vil være små. Etter reindriften § 23 skal bruk av terrenggående kjøretøy på barmark begrenses mest mulig og skal så langt mulig foregå i faste løyper. Denne plikten må ses i sammenheng med naturmangfoldloven § 53 første ledd om aktsomhetsplikt som innebærer at det skal tas særlig hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper også ved kjøring på bar mark. Forekomster av utvalgte naturtyper kan videre få betydning for hvor det kan gis tillatelse eller dispensasjon til slik kjøring etter motorferdselloven med tilhørende forskrifter. Dette må imidlertid avgjøres etter en konkret vurdering av kommunene hvor man ser dette i samsvar med naturmangfoldloven § 53 annet og tredje ledd og 8-12, jf. § 7. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5.2 Hule eiker

SABIMA og Fylkesmannen i Telemark mener at forskriften også burde omfattet andre hule lauvtre som ask, lind og lønn. Landbruksavdelingene hos Fylkesmannen i Telemark og Aust-Agder mener kriterier og dimensjoner for trær som skal omfattes av forskriften må endres slik at kun de største trærne fanges opp, og mener at naturtype Hule eiker ivaretas gjennom MiS og Levende Skog Standard.

Norges Skogeierforbund henviser også til at det generelt hogges lite lauvtømmer, inklusive eik. Det skulle derfor ikke være noe problem med rekruttering av stor eik. Tall fra Landskogstakseringen skulle antyde at antallet grove eiker vil fordobles om få år. Fylkesmannen i Aust-Agder (landbruksavdelingen) sier at eikeskogsbruket har lang tradisjon i Agder-fylkene og at det er de store dimensjonene som høstes. Dimensjonene som høstes ligger ofte over den dimensjonen som forskriften foreslår.

Flere høringsparter med tilknytning til skogbruket mener at forskriften om den også skal omfatte trær i skogbestand, vil kunne få negative konsekvenser for skogbruket. Det er et ønske fra skogbrukshold at særlig dimensjonen for eiker som står i skog og som ikke er hule, må oppjusteres. Betenkeligheten fra skogbrukshold gjelder spesielt eik i skogbestand og ikke enkeltstående trær i jordbrukslandskapet. Flere mener at forskriften i sin helhet bør tas ut, subsidiært at dimensjonen på friske trær (ikke hule) må justeres opp. Et forslag som da går igjen i flere høringsuttalelser fra landbrukshold er at dimensjonen settes til 280 cm i omkrets målt i brysthøyde (tilsvarende 90 cm diameter) for friske trær og 160 cm (tilsvarende 50 cm i diameter) for hule trær. Flere av høringsuttalelsene påpeker at forskriften må angi hvor omkrets måles, og Norges Skogeierforbund foreslår brysthøyde (1,3 m over bakken).

Statens Landbruksforvaltning skiller på eik i kulturlandskapet og i skogbestand. De finner forskriftens innhold lite problematisk for eiker i kulturlandskapet. De foreslår at det for eiker i produktiv skog som omfattes av forskriften må skje en egen prosess mellom landbruks- og miljømyndigheter der en avklarer om det er nødvendig med en slik forskrift. Det samme foreslår Fylkesmannen i Aust-Agder.

Artsdatabanken påpeker at Hule eiker er ikke en egen type i Naturtyper i Norge (NiN-systemet), men defineres ved en kombinasjon av egenskaper; *'eiketrær som har en omkrets på minst 200 cm, og eiketrær som er synlig hule og har en omkrets på minst 95 cm.'* I NiN faller eiketrær med slike egenskaper inn under definisjonene av to grupper

av ”sammensatte livsmedium-objekter”; ”svært stort (gammelt) tre” og ”levende tre som huser gammelt livsmedium”. Disse gruppene omfatter egne objektenheter for henholdsvis eiketrær og hule lauvtrær. Kravet til at et eiketree skal være ”svært stort” i NiN er at diameteren skal være minst 50 cm (tilsvarende omkrets på ca. 167 cm). Dette kriteriet er det samme som brukes ved kartlegging etter MiS-standarden. Vi finner det noe merkelig at en avgrensning som avviker både fra skogbrukets standard og NiN foreslås i forskriften. Definisjonen av hult tre i NiN er basert på en presis definisjon av ’hulhet i ved’. Vår anbefaling er at denne blir lagt til grunn for avgrensning av naturtypen i forskriften.

Direktoratet for naturforvaltning vil når det gjelder forskriften og konflikt med aktivt skogbruk, henvide til at ordningen med utvalgte naturtyper ikke skal være til hinder for at pågående bærekraftig høsting skal kunne fortsette. Når det gjelder de tallene fra Landskogstakseringen som det henvises til som grunnlag for rekruttering av grov eik (30 000 eiker med dbh>63 cm) fra flere, så stiller direktoratet seg noe skeptisk til dette tallet. Det er også fra skogfaglig hold gitt beskjed om at dette tallet kan være usikkert. At det er relativt lite hogst av lauvtre tar direktoratet til etterretning. Direktoratet for naturforvaltning er også godt kjent med at en gjennom MiS får registrert hule trær. MiS er en frivillig ordning og omfatter ikke alle skogeiendommer. Data fra MiS gjøres tilgjengelig gjennom en innsynsløsning hos Institutt for Skog og Landskap. Her er det imidlertid ikke spesifisert på treslag og det er heller ikke informasjon om diameter. Direktoratet er enig i at naturtypen også ivaretas gjennom MiS og miljøstandarder i skogbruket for øvrig, men mener at det likevel er behov for at Hule eiker blir en utvalgt naturtype. Hule eiker er en naturtype som dels krever skjøtsel og direktoratet vil påpeke at ordningen med utvalgte naturtyper gir muligheter for å utløse skjøtelsesmidler.

Direktoratet for naturforvaltning er enig i at ”synlig hul” bør presiseres og er også enig i at en må angi hvor diameter eller omkrets måles. Direktoratet tilrår at forskriften endres slik:

”Med hule eiker menes eiketrær som har en omkrets på minst 250 cm, samt eiketrær som er synlig hule og med en omkrets på minst 95 cm. Omkrets måles i brysthøyde (1,3 m) over bakken. Synlig hule defineres til å være eiketrær med et indre hulrom som er større enn åpningen og der åpningen er > 5 cm”

Direktoratet for naturforvaltning tilrår at miljøforvaltningen og landbruksforvaltningen etablerer en tett kontakt i den videre oppfølgingen. På regionalt nivå vil dette gjelde spesielt informasjon og oppfølging overfor kommuner og rettighetshavere.

I brev av 13.09.10 sier SABIMA og WWF blant annet følgende til Direktoratet for naturforvaltnings tilrådning:

”Vi opplever det som en betydelig svekkelse at man har økt brysthøydeomkrets for trær som skal ivaretas fra 200 til hele 250 cm. Da inkluderes kun eiketrær som framstår som svært store, og som i alle fall utvilsomt ville måtte spares som livsløpstrær i henhold til både sertifiseringsregler og skoglovens bærekraftforskrift. (...)Å gå opp til 250 cm for alle boniteter ville redusere rekrutteringsomfanget på uforsvarlig vis, og DN har ikke angitt noen faglige, konkrete argumenter for denne endringen. På svakere boniteter kan selv eiker på 150 cm i brysthøydeomkrets være svært gamle. På den annen side

kunne det være fornuftig å lage visse tilpasninger for skjøtta eikebestand på gode boniteter for å sikre at ikke skogeiere som har satset på slik skog får en urimelig belastning.”

I brev av 23.09.10 sier Norges Naturvernforbund blant annet følgende til Direktoratet for naturforvaltnings tilrådning:

”Denne naturtypen har et sjeldent og meget stort artsmangfold knyttet til seg. DN har foretatt en uakseptabel svekkelse ved å øke brysthøydeomkrets for trær som skal ivaretas til 250 cm, ... (...). En framtidig produksjon av naturtypen er heller ikke tilfredsstillende ivaretatt noe som ytterligere svekker forskriftens intensjon som er å bevare biologisk mangfold.

Skoginteressene og LMD framhever at forskriften på den ene siden er til hinder for normal skogsdrift, samtidig som de hevder at de ivaretar naturtypen gjennom egendefinerte miljøstyringsmekanismer. Disse motstridende argumentene kan ikke miljøforvaltningen ta hensyn til.”

Miljøverndepartementet:

Flere høringsparter etterlyser en vurdering av alternative virkemidler for å sikre naturmangfoldet knyttet til hule eiker. Miljøverndepartementet gjengir derfor kort hvordan Miljøregistreringer i Skog (MiS) og Levende skog fanger opp hule eiker, og vurderer disse ordningene opp mot å gjøre hule eiker til utvalgt naturtype.

Miljøregistreringer i Skog

Miljøverndepartementet er kjent med det arbeidet som gjøres i skogbruket gjennom Miljøregistreringer i Skog (MiS) for å registrere trær og områder som er viktige for naturmangfold. Gjennom disse registreringene innhentes en rekke data. Det at Miljøregistreringer i skog (MiS) eksisterer, kan lette utøvelsen av forskriften om utvalgte naturtyper.

Kartleggingen Miljøregistreringer i Skog (MiS) foretas som en integrert del av skogbruksplanleggingen, og informasjonen bearbeides sammen med skogbruksplandataene og presenteres for skogeier i en skogbruksplan.

Miljøregistreringer i skog skal framskaffe tilstrekkelig informasjon om viktige miljøkvaliteter i skogen til bruk for skogeier. Skogeier kan med basis i registreringene foreta en utvelgelse av miljøforekomster som skal ivaretas. Metodikken i MiS er basert på sammenhenger mellom arter og livsmiljøer for arter. Det vektlegges å registreres livsmiljøer. Følgende miljøer registreres: Stående død ved, liggende død ved, rikbarkstrær, trær med hengelav, eldre lauvsuksesjoner, gamle trær, hule lauvtrær, brannflater, rik bakkevegetasjon, bergvegger, leirraviner, bekkekløfter.

Landbruks- og matdepartementet har en tilskuddsordning for skogeiere der formålet er å stimulere skogbruksplanlegging som et grunnleggende virkemiddel for å fremme et bærekraftig skogbruk. En av forutsetningene for å motta tilskudd etter denne ordningen, er at alle relevante data fra registreringene skal sendes til Skog og landskap og forvaltes i en database. Det er også forutsatt at kommunale og regionale myndigheter kan bruke informasjonen i sin planleggingsvirksomhet.

Miljøregistreringer i Skog offentliggjøres gjennom en internetbasert innsynsløsning fra Skog og Landskap.

Levende skog

Levende Skog er et samarbeidsprosjekt mellom skogbruk, skogindustri, fagbevegelse, friluftslivsorganisasjoner og miljøorganisasjoner for å fremme et bærekraftig skogbruk med god balanse mellom de tre aspektene skogproduksjon, miljøvern og sosiale interesser. Levende Skog standarden blir benyttet som et viktig grunnlag for skogsertifisering i Norge. Det er ikke lenger enighet mellom partene om Levende Skog standard. Likevel gis en beskrivelse av ordningen slik det var før samarbeidet ble brutt.

Kravet er blant annet at minst 5 % av produktivt skogareal skal forvaltes som biologisk viktige områder. Nøkkelbiotoper skal registreres, velges ut, dokumenteres og kartfestes. Nøkkelbiotopene skal settes av urørt eller forvaltes på en måte som ikke forringer forholdene for biologisk mangfold eller forvaltes på en måte som bedrer forholdene for det biologiske mangfoldet. I den grad det er nødvendig for å oppfylle arealkravet, skal skogeier i tillegg sette av andre skogområder som biologisk viktige områder. Kravet gjelder for eiendommer med produktivt areal større enn 250 dekar. Slik avsetning skal være dokumentert i miljøoversikt innen utgangen av 2009. Skogeier skal legge vekt på å sette av skogområder som på sikt kan bli nøkkelbiotoper (restaurering). Skogeier kan velge blant arealer av følgende skogtyper: Gammel skog / gammel naturskog, Kalkskog, Sumpskog / myrskog, Edellauvskog, Hagemarkskog, Kystgranskog / kystfuruskog, Brannpåvirket skog, Kantsoner med inntakt økologisk funksjon, Tresatt impediment innenfor eller inntil biologisk viktige områder.

Ved hogst skal det settes igjen gjennomsnittlig 10 stormsterke trær pr. hektar som livsløpstrær, gjerne i grupper. Livsløpstrærne velges primært blant de eldste trærne i bestandet. Stående døde lauvtrær, grov død furu og naturlige hogstubber av alle treslag skal som regel spares ved hogst. Liggende død ved (låg) eldre enn 5 år skal ikke fjernes ved hogst. Både dominerende treslag og eventuelt sjeldne/uvanlige treslag skal være blant livsløpstrærne. Trær med stor visuell verdi, trær med reirfunksjon, gamle grove ospetrær og gamle styva / lauva lauvtrær skal prioriteres ved utvelgelse av livsløpstrær.

Miljøverndepartementet viser til at mange store eller hule eiker finnes i jordbrukslandskap, eller i kantsoner mot jordbrukslandskap. Disse vil ikke bli kartlagt i Miljøregistreringer i Skog. Videre dekker ikke Miljøregistreringer i skog all skog i Norge. Hogst kan imidlertid normalt bare skje i områder der det er gjennomført Miljøregistreringer i Skog, jf. bærekraftforskriften § 4.

Miljøverndepartementet mener Levende Skog har gitt et viktig bidrag til å gjøre skogbruket mer bærekraftig. Selv om det er brudd mellom partene i Levende Skog skal Levende Skog-standardene legges til grunn ved skogsbrukstiltak. Dette følger av bærekraftforskriften § 4. Registreringene gir derfor et grunnlag for skogbrukets hensyn til hule eiker selv om de ikke gir grunnlag for fullstendig statistikk. Regjeringen

vil imidlertid gjøre hule eiker til en utvalgt naturtype og ordningen vil omfatte alle hule eiker unntatt hule eiker i produktiv skog.

Regjeringen vil samtidig vurderer å utvide utvalgte naturtyper til også å omfatte hule eiker i produktiv skog, men vil ha en dialog med skogbruksnæringen om hvordan hule eiker kan ivaretas og hvordan tilstanden og utviklingen kan dokumenteres på en best mulig måte.

Miljøverndepartementet legger til grunn at grensen for hule eiker settes til 63 cm i diameter (tilsvarende omkrets på ca. 200 cm), slik høringsforslaget foreslår.

Miljøverndepartementet mener det er viktig at miljø- og landbruksmyndighetene bruker de samme begrepene og foreslår at eiketrærnes diameter i brysthøyde brukes som kriterium i forskriften, med omkretsen i tillegg. Forskriften blir da lydende:

”Med hule eiker menes eiketrær som har en diameter på minst 63 cm, tilsvarende omkrets på 200 cm, samt eiketrær som er synlig hule og med en diameter på minst 30 cm, tilsvarende omkrets på minst 95 cm. Unntatt er hule eiker i produktiv skog. Diameter og omkrets måles i brysthøyde (1,3 m) over bakken. Synlig hule defineres til å være eiketrær med et indre hulrom som er større enn åpningen og der åpningen er større enn 5cm.”

5.3 Kalklindeskog

Norges skogeierforbund mener at det ikke foreligger noen vurdering som tilsier bruk av naturmangfoldloven og at utvalgt naturtype er det mest egnede virkemiddelet for å ivareta denne naturtypen. De påpeker at Levende Skog-standard sikrer at det ikke skjer inngrep som forringer verdiene. De påpeker videre at kalklindeskogen er en naturtype som krever noe skjøtsel og at det må stilles midler til disposisjon for dette. Tilskudd til skjøtsel og god involvering av grunneiere kan bidra til at utvelgelse av naturtypen kan virke positivt. Statens Landbruksforvaltning påpeker at kalklindeskogen stort sett finnes utenfor områder der det drives skogbruk og kalklindeskog blir avsatt som MiS figurer der det drives skogsbruk. De anser at utvelgelse av kalklindeskog som utvalgt naturtype er uproblematisk for skogbruket.

Fylkesmannen i Rogaland påpeker at de har lindeskoger som ofte står i ur og raspåvirka steder. Ut fra slik typen er definert i denne sammenhengen så finnes den ikke i fylket. Oslo kommune peker på at for kalklindeskog, som har hovedforekomst i Oslofjordsområdet, er det slik at utbygging og ryddehogst er trusler mot sårbare forekomster, og dette kan bety konflikt med Oslos behov for nye boligområder og utvidelse/supplering av infrastruktur.

Artsdatabanken bemerker at Kalklindeskog utgjør ikke en egen type i Naturtyper i Norge (NiN-systemet). Definisjonen av denne typen i forskriften og i beskrivelsesdokumentet er svært upresis og etter Artsdatabankens oppfatning ikke egnet som grunnlag for å avgrense konkrete arealenheter. Begrepsapparatet for kilder til variasjon i Naturtyper i Norge (NiN) gjør det mulig å presisere definisjon av denne naturtypen betraktelig.

Direktoratet for naturforvaltning peker på at bortsett fra Norges Skogeierforbund er det ingen som angir at det er særlig konflikter knyttet til denne naturtypen. Naturtypen

krever noe skjøtsel og direktoratet vil påpeke at ordningen med utvalgte naturtyper gir mulighet for å utløse midler til skjøtsel. Direktoratet tilrår at kalklindeskog blir utvalgt naturtype og at definisjonen i § 3 i forskriften slik den ble sendt på høring ikke endres.

Miljøverndepartementet påpeker at den største trusselen mot kalklindeskog er nedbygging og ryddehogst. Departementet viser også til at det etablert en egen tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak knyttet til utvalgte naturtyper. Det vil sikre en forutsigbarhet for de eiere og rettighetshavere som har forekomster av kalklindeskog på sine eiendommer. Departementet foreslår å endre forskriften i trå med forslag innhentet fra Artsdatabanken slik at definisjonen av kalklindeskog følger Naturtyper i Norge (NiN).:

”Kalklindeskog omfatter kalkskogsmark dominert av lind eller samdominert av lind og hassel/eik.”

For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

5.4 **Kalksjøer**

Artsdatabanken påpeker at definisjonen av kalksjøer i forskriften er upresis. De foreslår en presisering av definisjonen, ved at en gitt kalsiumkonsentrasjon må overskrides for at naturtypen skal være utvalgt. De mener det bør presiseres hvor mange truede og/eller kalkkrevende arter, eventuelt i hvor stor mengde, som bør finnes i en kalksjø for at den skal velges ut. Statens landbruksforvaltning mener det er vanskelig å kommentere konkret hvordan utvelgelse av naturtypen vil påvirke landbruksdrift, og hvilke hensyn landbruket bør ta i områder med kjente lokaliteter av kalksjøer, da kartleggingen av kalksjøer ikke er ferdigstilt og liste over miljøkrav til de enkelte arter i kalksjøene heller ikke er utarbeidet. De anser likevel dette som relativt uproblematisk, og påpeker at landbruket etter hvert vil måtte forholde seg til disse miljøkravene på samme måte som til andre miljømål og tiltaksprogram etter vanddirektivet.

Norges Vassdrags og Energidirektorat bemerker at de fleste kalksjøene er små og med små nedbørfelt, og at fastsettelsen av kalksjøer som utvalgt naturtype derfor i liten grad er i konflikt med elveforbygninger og lignende, men senkningstiltak kan i noen tilfeller være en aktuell interessekonflikt. Fylkesmannen i Rogaland mener det er behov for en nærmere avklaring av i hvilken grad den utvalgte naturtypen omfatter lokaliteter i Rogaland. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at naturtypen kalksjøer ikke er godt nok kartlagt i Nord-Trøndelag. Det at kalksjøer er valgt til å være en ”utvalgt naturtype” mener Fylkesmannen gir naturtypen en unik sjanse til å få fokus og bli tatt vare på. Norges Bondelag forutsetter at arbeidet med å sikre god økologisk og kjemisk miljøtilstand i kalksjøene følger den samme planprosessen som andre vannforekomster i henhold til vannforskriften. For øvrig støttes forslaget om å ta kalksjøer inn i ordningen *utvalgte naturtyper*, men det forutsettes at juridiske virkemidler for å redusere avrenningen av næringssalter fra jordbruksareal følger jordloven. Oslo kommune bemerker at definisjonen av kalksjøer benyttet i forskriftsutkastet har en helt annen ordlyd enn definisjonen i DN-håndbok 13, men at den reelle, innholdsmessige forskjellen trolig ikke er så stor.

Direktoratet for naturforvaltning peker på at forekomsten av kalksjøer i Norge ikke er tilstrekkelig kartlagt i dag. Handlingsplanen for kalksjøer legger opp til en sammenstilling av eksisterende data og supplerende kartlegging av kalksjøer i tiden framover, og innsjøer som er kartlagt som ”rik kulturlandskapssjø” vil bli gjennomgått med tanke på om de oppfyller kravene til å kunne defineres som kalksjøer. Kalksjøene vil bli lagt inn i Naturbase etter hvert som de blir kartlagt.

Definisjonen av kalksjøer benyttet i forskriftsutkastet vil være en avgrensning i forhold til hvilke innsjøer som betegnes som kalksjøer etter DN-håndbok 13/ Naturbase.

På bakgrunn av høringsuttalelsene tilrår DN at det gjøres en presisering av definisjonen av kalksjøer i forskriften, ved at teksten ”innsjøer med høyt kalsiuminnhold” erstattes med ”innsjøer med kalsiuminnhold større eller lik 20 mg/l”, og at teksten ”med forekomst av” erstattes med ”med forekomst av minst en av de følgende artene;”. Da blir beskrivelsen som følger:

§ 3. Utvalgte naturtyper

...

5. kalksjøer. Med kalksjøer menes innsjøer med kalsiuminnhold større eller lik 20 mg/l, og med forekomst av minst en av de følgende artene; Rødkrans (*Chara tomentosa*), Smaltaggkrans (*C. rudis*), Hårpiggkrans (*C. polyacantha*), Stinkkrans (*C. vulgaris*), Knippebustkrans (*C. curta*), Gråkrans (*C. contraria*), Blanktjønnaks (*Potamogeton lucens*), Sliretjønnaks (*Stuckenia vaginata*), Vasskrans (*Zannichellia palustris*) eller andre truede kalkkrevende plante- eller dyrearter.

Etter Miljøverndepartementets vurdering er kunnskapsgrunnlaget om forekomster av kalksjøer godt nok til at systemet med utvalgte naturtyper kan tas i bruk for denne naturtypen, selv om det nok kan være behov for ytterligere kartlegginger for å få et fullstendig bilde av forekomstene. Departementet viser til at de juridiske virkemidlene for å redusere avrenningen av næringssalter fra jordbruksareal vil følge det til enhver tid eksisterende lovverk, men slik at vedtak må ses i sammenheng med naturmangfoldloven § 53. For øvrig slutter departementet seg til direktoratet.

Miljøverndepartementet

tilrår

1. Forskrift om utvalgte naturtyper fastsettes i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 1)
2. Myndighet som klageinstans etter naturmangfoldloven § 55 fastsettes i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 2)